

SVOBODA

Poština plačana v gotovini

1930
Maj—junij

VSEBINA:

H. Cunow: Izvor vere — Pekel in nebesa, koncentracija

Žarko: Beležka (pesem)

Nekaj misli in epizod iz našega del. gibanja

Sonet (pesem)

Izobraževalno delo v malih krajih

Slike v delavskem stanovanju Gramofonske plošče

Jože Kovač: Otrok izprašuje (pesem)

Knjige, revije, knjižnice

Jože Kranjc: Dekle med odri

Stanko Tomašič: Pripovedka o marmeladi

Razni pregledi, vesti in slike

Ustanovljena l. 1889 - Pošt. ček 10.533 - Telef. 2016

Mestna hranilnica ljubljanska

GRADSKA ŠTEDIONICA

Ljubljana

Prešernova ulica

Sprejema vloge na hranilne knjižice kakor tudi na tekoči račun, in sicer proti najugodnejšemu obrestovanju. - Hranilnica plačuje zlasti za vloge proti dogovorjeni odpovedi v tekočem računu najvišje mogoče obresti.

Jamstvo za vse vloge in obresti, tudi tekočega računa, je večje kot kjerkoli drugod, ker jamči zanje poleg lastnega hranilničnega premoženja še mesto Ljubljana z vsem premoženjem ter davčno močjo. Vprav radi tega nalagajo pri njej sodišča denar nedoletnih, župnijski uradi cerkveni in občine občinski denar.

Naši rojaki v Ameriki nalagajo svoje prihranke največ v naši hranilnici, ker je denar tu popolnoma varen.

*Stanje vložnega denarja
nad 400 milijonov dinarjev*

S · V · O · B · O · D · A

Naročnina za člane Svobode letno	Din 12—
Naročnina za druge letno	36—
" " " polletno	18—
" " " četrtletno	10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar 1—
Uredništvo in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. 1.	
Za Ameriko: Chicago, Ill. 3639 W, 26 Th. St.	

Ta številka stane Din 5.—.

Heinrich Cunow:

Izvor vere.

Pekel in nebesa.

Kakor presoja prirodni človek duhove umrlih po sebi in jim pripisuje svoje lastnosti, tako tudi meni, da kakor on sam, tudi duhovi po dolgih blodnjah čutijo potrebo, da se odpočijejo. Če so duhovi utrujeni, počivajo in spe. Potem ko so avstralske horde večji del leta hodile po svojih lovskih revirjih, rade poiščejo ob deževnem vremenu zavarovana taborišča in tam počivajo, kolikor jim dopušča zaloga hrane. Avstralci menijo, da si tudi duhovi po svojih potovanjih poiščejo votline pod zemljo, skalovje in drevesa, da tam uživajo mir. Ta potreba po počitku postane posebno močna, če je duh zapustil svoje telo že pred dawnimi leti. Naveličan blodenj in onih, ki so mu bili bližnji nekdaj v življenju, hrepeni po kraju, kjer najde druge duhove iz svoje horde in se lahko v njihovi družbi odpočije.

To vero v prebivališča duhov najdemo pri vseh avstralskih Zamorcih. Seveda se pa zelo razlikujejo naziranja o tem, kje in kaka so ta prebivališča. Po mnenju prebivalcev notranjih, ravnih pokrajin so ta »kraljestva duhov«¹ večinoma pod zemljo ali pa na rojstnih krajih sorodnih totemskih rodov, kjer prebivajo po goščavah, drevesih, skalah in votlinah. Prebivalci na obrežju Avstralije pa menijo navadno, da njihovi duhovi prebivajo na daljnjih otokih onstran obzorja tam, kjer sonce pada v morje. V goratih krajih živeče horde menijo, da si duhovi najrajši poiščejo velike skalnate votline in samotne gorske vrhove.

Prvotno torej niso »nebesa«² nič drugega kakor počivališče po večnih blodnjah utrujenih duš. In to je često zelo žalosten kraj, kjer po pravljicah duhovi pogrešajo vse veselje pozemskega življenja in lačni čakajo na krvne in druge daritve svojih živih potomcev.

Dostop do teh krajev je prvotno prost vsem duhovom brez razlike. Ko pa z gospodarskim napredkom nastanejo stanovske razlike v plebenu, se razdelé po stanovih tudi duhovi; kajti duh poglavarja vendar ne more živeti skupaj z duhom sužnja ali siromašnega ribiča. Tedaj se razdeli torej »kraljestvo duhov«³ na več oddelkov. V boljši oddelek pridejo duhovi poglavarjev, duhovnikov, slavnih vojščakov itd., v slabši oddelek pa duhovi navadnih hordinih članov, ki se za časa svojega življenja niso odlikovali niti po moči ali bogastvu, niti s

slavnimi vojnimi dejanji. Kasneje razdelé te različne oddelke tudi na različne kraje: nižje duhove na daljnje puste otoke, pod zemljo ali vodo, višje duhove pa v zračne višave, na visoke gore ali pa nad zvezde. Tako prenaša prirodni človek na posmrtno življenje socialne razlike, ki jih vidi v pozemskem življenju.

Tako se s pozemskim življenjem ljudstev diferencira tudi kraljestvo duhov. Iz dežele rajnikih — to je prvotno navadno počivališče duhov — se z določitvijo posebnega, lepšega kraja za duhove velikih in imenitnih loči kraljestvo mrtvih v dva dela: v »nebesa« in pekel; oboje se z razvojem zopet deli na razne stopnje. Kam pride duša posameznega po njegovi smrti, ne odloča njegov značaj, njegovo moralno življenje na zemlji, temveč njegov stanovski položaj. Krepost ali pregrešnost prvotno ne prideta v poštev. Ali je bil rajnik dober, moralen človek ali velik lopov, to je za vstop njegove duše v kraljestvo duhov popolnoma vseeno. Prebivalcem otokov južnega morja in Indijancem je popolnoma tuje naziranje, da je posmrtno življenje plačilo ali kazen za življenje na zemlji. In še celo pri plemenih, ki živé na višji družabni stopnji, ne najdemo te ideje o plačilu na onem svetu za moralno ali nemoralno življenje na zemlji. To poudarjamo zato, ker se zdi ta ideja krščanski teologiji (krščanskemu nauku o bogu) kot nekaj tako naravnega, da so krščanski verski filozofi z njo hoteli utemeljiti potrebo vsake veré.

Na otoke južnega morja poslani misijonarji so se večinoma resno zgražali nad tako surovostjo divjakov.

Tako n. pr. piše William Elis v svojih »Polynesian Researches«:

»Pomembno je, da je pri teh ljudstvih beda enega in blaženost drugega (posmrtnega življenja) le osebna usoda, ki nima nobene zveze z moralnim značajem in krepostnim življenjem. Često sem v pogovorih z domačini in njihovimi duhovniki poskušal, da izluščim iz njih vsaj slutnjo, da je položaj človeka v posmrtnem življenju zvezan z njegovim življenjem na zemlji; toda vedno znova sem slišal od njih, da nikakor ne mislijo, da bi pozemsko življenje kakorkoli vplivalo na življenje duhov.«

In prav tako pravi misijonar Thomas Williams:

»Praznoverje domačinov napram posmrtnemu življenju pojasnjuje ravnodušnost tega ljudstva napram smrti.«

Sorazmerno pozno in še tedaj le polagoma se razvija v verstvu ideja o plačilu na onem svetu. Začetke tega razvoja najdemo v Ameriki šele pri starih Mehikancih in drugih ljudstvih Srednje Amerike. Tudi pri onih srednjeazijskih prebivalcih, na katere še nista vplivali mohamedanska in budistovska vera, ne najdemo vere v plačilo v posmrtnem življenju.

In kako je s »prosvitljenim« krščanstvom naših dni? Ali mar ne veruje marsikateri pobožni in »izobraženi« kristjan, da s plačevanjem maš ali z raznimi darili cerkvam in samostanom lahko zboljša svojo usodo in usodo svojih bližnjih v grozeči posmrtnosti? Izkušnjo, da se da na tem svetu skoro vse kupiti: ugled, čast, moč, ljubezen itd., na najnaivnejši način prenašajo ljudje na posmrtnost, ne da bi spoznali, kako njihova pobožna vera nasprotuje čistemu nauku o plačilu za pozemsko življenje vsakega.

Koncentracija.

V kapitalističnem gospodarstvu se mesto svobodne igre posameznih sil polagoma uveljavlja premišljena, sistematična koncentracija (osredotočenje sil). To koncentracijo narekuje stremljenje po večji moči. Industrija se racionalizira, da bi podjetnikom prinesla čim več dobička. Pri tem jim je vseeno, kaj počno delavske družine, ki pridejo ob svoj zaslužek.

Kapitalizem koncentrira svoje sile, da premaga po vojni nastalo krizo in da omajano moč zopet utrdi. To njegovo stremljenje ni ostalo brez uspeha. Podjetniki so praktično uporabili Lassallove besede: »Vsa umetnost praktičnih uspehov je v tem, da se vsa sila ob vsakem času koncentrira na eni — najvažnejši — točki.« Delavstvo ni vedno upoštevalo te resnice. Še vedno rado v veliki razdalji caplja za nasprotnikom. Konservativnost, to je vztrajanje pri starih oblikah, je med delavstvom močna. Mnogo prepričevanja je treba, da organizacije spoznajo nov položaj in potrebo novega načina dela.

Med različnimi strokovnimi zvezami so medsebojni stiki premalo tesni. Kar se tiče kulturnih organizacij, so danes izven splošne delavske kulturne zveze »Svoboda« le nekatera maloštevilna pevska društva. To bi še ne bilo tako hudo, če bi bilo notranje delovanje podružnic »Svobode« bolj harmonično. Naše podružnice so na zunan enotne, na znotraj pa se posamezni odseki le preradi počutijo kot samostojne podružnice. Preveč društvenega, omejenega patriotizma je v njih. Člani dramatičnega odseka gledajo ljubosumno na sportnike, sportniki zopet ne razumejo, da je potreba podpreti pevski odsek, vsi odseki napravijo navadno eno fronto le tedaj, če jim podružnični ali centralni odbor nasvetuje neki nov način dela. To je kratkovidnost, ki zelo ovira razmah splošnega kulturnega dela.

Nezadovoljivo je tudi razmerje kulturnih organizacij do strokovnih in združnih. V tem pogledu greše navadno vse organizacije: zastopnik vsake organizacije trdi: strokovna je najvažnejša, združna je najvažnejša, kulturna je najvažnejša! Resnica je, da je nemogoče uspešno izobraževanje delavstva, če se ne boljša njegov gmotni položaj z delom strokovnih in združnih organizacij. Kjer ni osemurnika, kjer ni zaščite delavstva, kjer ni primernega zaslužka, tam je plodovito kulturno delo nemogoče — tam procvita še najbolj obupno pijančevanje. Strokovne in združne zveze potrebujejo predvsem množic. V svoje vrste morajo sprejemati vse delavce in jih ne smejo pred vstopom v organizacijo odvrčati, češ, da še niso dovolj zavedni. Strokovne in združne organizacije pa potrebujejo zavednega, izobraževalnega kadra. Tega ne morejo toliko vzgajati same, kolikor zmore to posebna v ta namen ustanovljena zveza. V tem oziru bi si morale iti vse te zveze na roko, ne mislim v izplačevanju denarnih podpor, temveč v sporazumnem obdelovanju ledine. S pomočjo strokovnih organizacij bi kulturna organizacija najlaže našla pot do mladih delavcev in vajencev. Delo vseh zvez je važno, za prospeh vseh organizacij je pa najvažnejše skupno, sporazumno delo.

Centrala »Svobode« se dosledno trudi, da svoje podružnice pripravi do vzajemnega dela s strokovnimi in združnimi društvi. Saj je še nedavno morala sklicati n. pr. izredni občni zbor »Svobode« na Jesenicah, da tam pride do rednega sporazumnega dela. Za idosega tega je riskirala

tudi začasno krizo v lastni podružnici. Sedaj naj pa tamošnja kovinarska podružnica z več nego 1000 člani tudi podpre »Svobodo«. Saj, če jo bo podprla, bo koristila sama sebi in celotnemu pokretu.

Vse delavske organizacije porablajo preveč moči za zgolj organizacijsko-tehnična dela. Človek se čudi, s kakšno vztrajnostjo in navdušenjem debatirajo člani ves večer, ali bo n. pr. na prihodnji veselici dvorana okrašena z rdečimi ali pisanimi trakovi. Če je pa na dnevnem redu kako predavanje z diskusijo, pa ono malo število poslušavcev komaj čaka, kdaj bo predavatelj končal, pri diskusiji pa odrečejo popolnoma — kvečjemu je kdo sposoben, da vpraša predavatelja, če je res, da dobiva predsednik centrale honorar od zveze.

Ljudje ne plačujejo radi prispevkov za organizacije samo zato, ker rajši malo več žrtvujejo za vino, temveč tudi zato, ker mnogo organizacij ne nudi članom drugih ugodnosti kakor samo — plačevanje članarine. Ker pa navadno niti ta članarina ne krije društvenih potreb, organizira društvo prostovoljno plenjenje članskih žepov. Kdor hoče n. pr. v Ljubljani veljati za zavednega člana, mora plačati mesečno po 250 do 300 Din za razne fonde in veselice. In če se ne udeležiš veselice, je mnogo večja zamera, kakor če te ni na predavanje! Veselica je pri nas vedno generalni pregled zavednih članov. Kajti veselica »nese«, na predavanja pa niti najvodilnejši zaupniki ne prihajajo, ker »vse to mi že davno in bolje vemo«. — Pa da mi ne bi kdo očital, da sem proti požrtvovalnosti! Sem odločno zanj — do plačilnih zmožnosti državljanov in za to, da za plačane prispevke nudimo več izobrazbe in da n. pr. bare manj posnemamo. Kajti naša veselica izgleda prav po barsko: pri vhodu vstopnina, korak dalje — garderoba, dva koraka naprej — nabiralna pola št. 1, na pragu v veselico dvorano — nabiralni blok št. 2 — potem si poiščeš prostor, se oddahneš, da si se menda znebil davkov, prešteješ, koliko denarja ti je še ostalo — pa prijazno pride k tebi prijazna članica — 5 Din za nagelj — in čez pol ure te pride šele nekdo vprašat, kaj boš jedel ali pil. In ker je danes malo shodov in predavanj, je tem več veselic in jubilejev, včasih po več na en in isti dan — in gorje ti, če ne obišeš vseh. Kajti naš krog je tako majhen, da so vse te »zabavne« prireditve navezane na iste obiskovalce. Le prijatelji in sorodniki predsednika vsakega društva so novi ljudje.

Ali bi ne bilo mogoče, da bi se vse sorodne organizacije v enem kraju pogovorile o svojih nameravanih prireditvah za četrto leto naprej in bi v delavskih časopisih objavile koledar prireditev? Ali ne bi bila mogoča taka omejitve svobode vsake posamezne organizacije v korist celote? Ali bi ne bile bolj uspešne vsakokratne prireditve, če bi vse organizacije za nje delale? Ali bi ne bilo bolj obiskano vsako predavanje, vsaka dramatska predstava, vsak jubilej in končno vsaka — veselica? Vsak kapitalist ima več svojih posebnih interesov nego mi — in vendar se v interesu vseh združujejo v kartele in truste. Ali bi pri nas ne bil mogoč vsaj kartel za organiziranje prireditev? Ali bi to ne prihranilo mnogo takozvanega podrobnega dela posameznim društvom in obenem časa za splošnejše plodovito delo? Ali ne bi s sodelovanjem vseh sil dosegle posamezne prireditve več lepote in vsebine? Danes tekmujejo med seboj, koliko ljudi bomo nalovili vsak zase, ali ne bi bilo uspešnejše skupno pridobivanje ljudi za delavsko gibanje?

Kakšen nauk bi sledil iz vsega tega za »Svobodo«? (Kajti predvsem moramo biti mi urejeni, če hočemo urejevati na splošno.) — Delavstvo s svojim celotnim gibanjem stremi tudi po višji človeški kulturi. Kulturna organizacija mora služiti celotnemu delavskemu gibanju pri izpolnjevanju njegovih velikih nalog. Zato se morajo notranje vsi odseki počutiti kot ena kulturna enota in kot taka sodelovati z drugimi del. organizacijami ter vplivati na nje, da s skupnim sporazumnim delom in s skupnimi prireditvami gradimo vsebinsko bogatejši pokret.
C. Š.

Fr. Zarko:

Beležka

(v 1930).

*Mojo dušo v bóli kaljeno
skozi breme vseh dni
s kremplji pošastnimi
zločeste usode bijó in trgajo.*

*Temni so moji pogledi
v neznane dalje, širine —
v neskončnost obzorij goreče misli drvijo,
v blaznost strašnih spoznanj
palo je moje,
palo je naše srce
pod težo ran.*

*Vse je težko in žalostno,
človek človeku je zver —
le tiste bele ceste,
ki v smer pojočih dni življenj gredó,
so žarek naših nad.*

Nekaj misli in epizod iz našega delavskega gibanja.

Za delavca, pa bodisi zavednega ali nezavednega proletarca, smatram vsakega, pa naj nosi naslov: nameščenec, uradnik, profesionist ali dninar. Zakaj mesečna plača, tedenska mezda in dnina-dnevnicurna ne pomenijo razlike. Vse to je vsakdanji kruh za storjeno delo, skromno nadomestilo za izrabljene moči, da so drugi dan zopet sposobne vršiti delo. To je smisel in bistvo vseh tistih mesečnih plač, tedenskih mezd in dnevniških urnin. In nič več... Ker ono, kar da izvršeno delo več, je last delodajalca.

To sem hotel povedati, preden si ogledamo, kakšno je hotenje po kulturi med ljubljanskim in okoliškim proletariatom, hotenje po moči, zakaj le v izobrazbi je prava moč...

Da govorim samo o ljubljanskem proletariatu, je razumljivo, ker njegova dejanja in nehanja najboljše poznam in ker bi ljubljanski proletariati moral biti v svoji zavednosti in v stremljenju po izobrazbi vzor ostalemu proletariatu.

V eni lanskih številčk kulturnega mesečnika »Svobode« je bilo zapisano:

»Stranka, strokovna in združna organizacija so bojovne zveze, ki zahtevajo (torej člani teh organizacij zahtevajo) nekaj od drugih, n. pr. od države, od podjetnikov in delodajalcev, od družbe.

Pri »kulturni panogi« ozir, organizaciji pa gre popolnoma za nekaj drugega. Tu se zahteva nekaj od sebe samega.

Vse zgoraj omenjene bojne zveze vplivajo na delavce, da se bore za izboljšanje svojega materialnega (po domače: gmotnega) položaja. In to izboljšanje morajo dati drugi. Kulturne organizacije pa vplivajo na delavce, da se bore za izboljšanje svojega duševnega, umstvenega (po domače: možganskega) položaja. In to izboljšanje si morajo dati delavci sami. Ne nekdo drugi, nego delavci sami iz sebe.«

Ta odstavek je bil zapisan. Povedal je veliko resnico, ki kaže, kako naj proletariati doseže potrebno izobrazbo in postane moč.

Vendar čital ga ni nihče, ali bolje, čital ga morda je, ni pa se ob njem ustavil in premišljeval.

Ker, če bi ga čital ljubljanski proletariati in se vsaj za hip zamislil, bi se opazil rezultat hotenja: biti nekaj in veljati nekaj. Ali članstvo ljubljanske podružnice delav. kulturne zveze »Svoboda« se ni dvignilo.

Dvignilo se pa znatno ni članstvo niti ene podružnice v Sloveniji. To se pravi: Proletariati Slovenije se v svojem hotenju po izobrazbi in s tem postati moč, v glavnem ne razlikuje od proletariata Ljubljane ... Tudi on ni čital, a če je čital, ni premišljeval resničnosti zgoraj navedenih besed.

— — — — —

Priznavam! ... Kdor ne veruje v sebe samega, kdor se boji sebe samega, v tem ni lastne volje. A kolikor je je, je ta volja cunjasta. V eter se poigrava z njo. Zato se obrača po vetru.

Spominjam se časov in let, ki so sledila po vojni in po ustanovitvi kraljevine Jugoslavije.

Radikalen, revolucijski veter je pihal.

Vsaka beseda po izobrazbi je bila kakor beseda vpijočega v puščavi. Delavsko gibanje se je delilo na reformistično in revolucijsko panogo. Dočim so eni poskušali dobiti izboljšanje proletariata s pogajanjem, s kompromisi, so drugi zametavali vse in silili na barikade. Rezultat: Ne kompromisi, ne barikade niso imele uspeha. Ker je bilo vse v velikih besedah, a resno in stvarno delo se je smatralo za izdajalstvo. Ker večina tistih, ki so stiskali pesti in nosili na jeziku bombe, niso imeli pojma, da treba vse iz svojih moči napraviti, da se mora vsakdo lotiti dela. Vajeni, da zahtevajo, a nekdo tretji, da izpolnjuje, so podzvestno tudi tukaj zahtevali revolucijo in grozili z revolucijo, prepričani, da se bo ponovila bajka o mestu Jerihi, ki so ga porušili ljudje s samim trobentanjem.

Danes gledam mnogo tistih »borcev« zvesto stati v vrstah meščanskih organizacij. Ker se tem »borcem« zdi, da bo nekdo tretji — meščanstvo, kapitalist sam — izpolnil želje, da se izboljša stanje posameznika. Niti o solidarnosti tak »borec« več ne govori, nego samo, kako bi si pomagal, pa če tudi na račun splošnega položaja delavstva, samo da dobi nekaj njegov majhen »jaz«.

Pred kratkim sem vprašal nekega takega »borca«, ki me je še pred tremi leti kvalificiral za »izdajalca proletariata«, ker se nisem strinjal s kričaštvom:

— Kako ste mogli presedlati v meščansko organizacijo?

Zmajal je z rameni:

— Bajto zidam.

— No...

— Pa potrebujem posojila. Dobim ga, če sem organiziram pri njih.

— In ste se prodali, kaj?

Slabe volje je postal.

— Kako prodal? ... Bajto zidam in denarja potrebujem. Zato iščem izhoda, kakor se da najti.

— A principi?

— Kakšni principi? ... Delavec sem in ostanem.

— Ali kako tisto, da ste mene opsovali za izdajalca proletariata? In vendar ... jaz delam v delavskih organizacijah še vedno, vi pa naravnost v nasprotnih.

Mahnil je z roko:

— Bili so neumni časi, ne zamerite. In tako so nam govorili.

— Kdo je govoril?

Ni vedel povedati. Pomagal sem mu:

— Saj ste vi bili v glavnem vodstvu. Saj ste vi in še več vam enakih, ki ste danes vsi v meščanskih organizacijah, bili tisti, ki ste govorili.

Nerodno mu je postajalo. Mencal je z nogami, z rokami in naposled zamrmral::

— Nimamo šol, da bi znali pravilno oceniti vsako besedo. Mislili smo, da mora tako biti.

— In tiste, ki so imeli kakšno šolo, ste ozmerjali: »Intelektualci! Ti nas bodo učili?«

— No, pozabimo preteklost. Ali sedaj boste vendar malo gledali na izobrazbo. Član »Svobode« postanite, samo 4 Din mesečno je članarina. Dobite mesečnik »Svoboda« zastoj. »Cankarjeva družba« daje lepe poučne in proletarsko pripovedne knjige za 20 Din letno.

Vzdihnil je.

— Bom preštudiral. Stiska je za denar. In, veste, bajto zidam.

*

Proletarski pisatelj Martin Andersen Nexø piše o samem sebi:

»Oče mi je bil kamenar in cestni delavec, mati pa je vozila ročni voziček in prodajala ribe, sadje in podobno. Živelim smo revno, čeravno je vsa družina delala. Beda in naporno delo sta vladajoči sili moje mladosti. Delal sem, odkar sem mogel laziti; raznašal časnike, pobiral na stavbiščih trske in jih prodajal imovitim ljudem. Pozimi sem delal z očetom v kamnolomu in poleti sem pasel živino. Po svoji birmi sem služil eno leto kot hlapec na kmetih, potem sem se učil čevljarstva. Šest let sem delal kot čevljar. Potem sem se vdinjal kot zidarski podajalec. Ko je pozimi zidarsko delo počivalo, sem obiskoval ljudsko visoko šolo...«

Ali naj navedem še pisatelja »Železne pete«, Jack Londona? Ali Maksima Gorkega? In še drugih ducat? ... Vsi so izšli iz proletarske srede, ubogi in prisiljeni delati že v otroški dobi težka dela. Vsakovrstne najnižje posle so delali, samo da so za silo in enkrat na dan jedli. In od tega so si še kupovali knjige, da so se učili. In noči so porabljali, ker drugega časa niso imeli, da so se učili.

In glejte, danes so po vsem svetu priznani kot odlični pisatelji — proletarski pisatelji. Sami iz sebe so postali to. Niso iskali nekega tretjega in od njega zahtevali, da jih izобрази, ker bi to bilo brezuspešno. Zavedali so se, da je človek sam svojega položaja kovač in kovali so iz samih sebe — sebe same.

Pa zakaj naj gledamo po svetu. Poglejmo doma, v Sloveniji. Samo nekaj bolj poznanih: Kozar... Čulkovski... Čufar... Prvi rije pod zemljo, rudar je in koplje premog; drugi je delal že vsa težaška dela; tretji si služi kruh z mizarstvom. A poleg vsakdanjega dela za vsakdanji kruh, v prostem času pišejo pesmi, pišejo povesti, predavajo drugim, uče druge in sebe. Odkod to? Ali so to šolani delavci?... Ne. Sami so, po težkem delu, zvečer sedli h knjigam, hodili na predavanja, se učili sami brez diplomiranega učitelja. In mnogo jih je med nami, ki vedo:

V izobrazbi je moč!

Mnogo jih je, ki delajo, kakor: Kozar, Čulkovski, Čufar...

*

Bilo je zapisano v delavskih listih in meščanskih dnevnikih:

»Znani ruski zadrugar prof. dr. V. Totomianz predava tega in tega dne v Ljubljani o pomenu zadrug in združnega gibanja.«

In slišim:

— Martin, greš na predavanje?

— Kakšno?

— V listih je zapisano. Neki Rus je v Ljubljani. O združnem gibanju predava.

— Nisem čital. Ne utegnem.

— A na predavanje greš?

— Hmm... Saj itak vem, kaj bo govoril.

— Pa vendar?!

— Eh, veš, združna stvar. To ni za nas.

Malo je bilo marksistov na tem zanimivem predavanju. Še manj članov Konzumnega društva za Slovenijo, čeprav se je predavalo o stvari, katere člani so.

Bilo pa je precej meščanskih intelektualcev, nečlanov...

— — — — —

Delavski oder »Svobode« igra »Vstajenje«. Igrajo same delavke in delavci. Neke vrste kolektivna drama je to. Po Tolstojevem romanu. Po težkem dnevnem, 8 in 10 urnem delu so imeli vaje pozno v noč. Opremo odra so si kupili iz sredstev, pritrghanih od mezd.

Dvorana »Delavske zbornice« je polna. A ni prepolna. Vidim intelektualce iz meščanskih krogov. Celo igralke in igralci iz gledališča so prišli gledat. Da igrajo delavci takšno dramo, je vzbudilo povsod veliko zanimanja, zakaj »bodočnost je proletariata«, se rado govori.

Ljubljanskega delavstva pa je bilo malo.

Pa sem stopil k Dalmatincu.

Zakajena je bila nizka soba. Polno ljudi je sedelo okrog miz. Na mizah se je smejalo vino in mize so bile mokre.

— Zdravo, sodrug... Na, pij!

Tak je bil pozdrav, ko sem vstopil.

Srkнем kapljico. Dalmatinec je, črn, dober.

— Eks, sodrug, eks...

Petero grl kliče navdušeno.

— Ne morem. Pijan bom... Hvala.

— Eh kaj... Ne bo nič hudega. Sedi...

Postavili so mi stol in sedem. Prijazni so pivci, dobrodušni, v očeh veselje in ogenj. Dovtipi lete semintja, smeh je gromovit, podoben hrzanju konj.

Veseli so, da sem zašel med nje.

— Kaj boš vedno pri knjigah tičal. Poglej, tu se razvedriš.

— Ali knjige treba tudi pogledati.

Smejejo se.

— Treba že, nič ne rečemo. Ali knjiga ni vse.

Pogovarjamo se o raznih stvareh, pa tudi o Delavskem odru »Svobode«.

— Kako je bilo? So dobro igrali?

— Izborno, potrdim.

— O, saj naši znajo.

Ponos je bil v njih grlih.

— Pa zakaj niste prišli, da bi videli?

Kratka tišina. Nato odgovorita dva:

— Eh, veš, sodrug, nismo mi za teater. Denarja ni, veš.

— Saj ni drago. 10 Din je vstopnina.

— 10 Din ni mala reč.

— Pa vendar. Naši igrajo. Podpirati moramo našo stvar.

— Prava reč, je reklo več glasov.

— Kaj imamo od tega?

— Ali delavski pokret, naša splošnost mora pokazati, da smo, da eksistiramo. Saj to je tudi v vašo korist.

Za trenutek so molčali in gledali v kozarce. Pa je rekel nekdo, ne da bi dvignil oči:

— Ves teden težko delam, zato si smem privoščiti v nedeljo kozarec vina. Ker z a t o d e l a m.

V tisti besedi: »zato delam«, je ležal ves pojem o potrebi izobrazbe in o zboljšanju delavčevih razmer.

Vstal sem in šel. Videl sem poglede, ki so me spremljali do vrat. V teh pogledih je bilo:

— Birokrat... Učil bi nas rad... Pa ne boš...

In nehoté se je pojavilo v meni vprašanje:

— Ali je proletariat povsod v Sloveniji enakega naziranja in enakih manir?

— — — — —

Meščanski listi so drugi dan poročali, da je bila predstava Delavskega odra »Svobode« dobra. Pokazali so se občudovanja vredni talenti iz vrst delavstva, znamenje, da se delavstvo probuja in izobražuje.

— — — — —

Delavska kulturna revija »Svoboda« izhaja vsak mesec. Izborne članke in črtice prinaša. Celotni meščanski krogi gledajo nanjo z zanimanjem in ji priznavajo samoniklo, starih tradicij sproščeno smer.

Intelektualci marksistične smeri gledajo (po veliki večini) na to revijo malomarno, češ, kaj nam je tega treba. Še manj jočitajo, a še mnogo, mnogo manj sodelujejo pri njej. In... marsikateri članek v »Svobod« jim bogme ne bi škodoval, če bi ga vsaj čitali.

Pri neki priliki sem vprašal enega naših intelektualcev:

— Si čital diskusijo o socializmu?

— Sem.

— Imenitna reč, kaj?

— Dobra je.

— Shaw dobro suče besedo.

— Dobro, bogme.

— A Belloc, ki je tej diskusiji predsedoval, je tudi izborni definiral vse skupaj.

— Belloc je predsedoval?

Pogledal sem ga, on pa mi je podal roko in rekel:

— Mudi se mi. Sejo imam. Pozdravljen.

Pokimal sem z glavo. Čital je, pravi, a ni čital, da je tisti diskusiji predsedoval Belloc. To se pravi: Sploh ni čital, nego samo trdil, da je čital.

Pa se me je zopet lotilo vprašanje:

— Ali čitajo tako delavsko revijo intelektualci izven Ljubljane?

Ročnega delavca pa sem vprašal:

— Tiste razprave o postanku vere, boga itd. čitaš v »Svobodi«?

— Napisano sem videl, da, čitati nisem utegnil. Sicer pa, kaj me briga vse tisto razlaganje.

— Izobražuješ se.

— To mi ne poviša mezde, je rekel in odšel.

Ali ste tudi vi, delavci izven Ljubljane, takih naziranj?

4 Din mesečno znaša članarina za delavsko kulturno zvezo »Svoboda«. V Ljubljani in okolici je približno 25.000 delavcev. Komaj 0.9% je včlanjenih v »Svobodi«. Komaj 0.6% je strokovno organiziranih.

Skliče »Svoboda« predavanje. Skliče Strokovna komisija predavanje. Skliče zadružna zveza predavanje.

Nekaj oseb, to je udeležba.

Vabiš člane, jim dopoveduješ, da naj vsak pride. Saj je njemu v korist. Udeležba je vkljub vsemu — nekaj oseb.

Strokovni funkcionarji in delavski zaupniki gledajo po veliki večini delavsko gibanje z očali strokovne panoge. In mislijo, da je to začetek in konec delavskega gibanja. Geslo: V i z o b r a z b i j e m o č, jim je le frazersko geslo.

— To naj delajo drugi, je odgovor. — Mi ne utegnemo.

— Kdo so tisti drugi?

Ni odgovora. Da tistih »drugih« ni na svetu, da je strokovni funkcionar (kakor sploh vsak zaveden član delavske organizacije) tisti »drugi« in da mora delati v delavskem gibanju v vseh panogah, posebno pa še v kulturni, tega se noben ne zaveda.

Ako proletariat zunaj Ljubljane tudi gleda z očmi ljubljanskega proletariata, potem se delavsko gibanje še niti začelo ni.

To so resne besede.

Pač pa, kar se tiče družabnosti izven gostiln, je zunanji proletariat veliko bolj napreden.

»Priatelj prirode« prireja izlete. Udeležuje se teh izletov proletariat iz vseh krajev in podružnic »Svobode«. Celo Hrvati iz Zagreba. Samo Ljubljancane je težko do tega pripraviti. In če se jih le kakšno betvico primora (da rabim to besedo, oprostite, ali točna je), je tista betvica zares betvica med ostalimi. Ni čuda, če v poročilih v delavskih časopisih stoji kot senzacija: »... tudi Ljubljancanov je prišlo celo enajst...«

— Hej, sodrug, postani član »Cankarjeve družbe«! 20 Din je članarina na leto. 4 lepe knjige dobiš za to.

Mahne z roko:

— Rad bi, a ni denarja. Slabe mezde so.

— Na dan je to približno komaj 6 para.

— Težko je.

V tem »težko je«, sem videl, da niti ne misli na to, kaj mu govorim, nego mu že roji kdovekaj po glavi.

Pa sem kljub temu še poskusil.

— Poglej, to je takorekoč zastonj, za 20 Din 4 knjige.

Pokimal je z glavo.

— Ne rečem, da ni... Vendar... videl sem na obrazu, da mu je postalo lažje. In rekel je že bolj glasno in trdno:

— Vendar, izposodil si jih bom v knjižnici Delavske zbornice...

Gruha delavcev v nekem malem obratu se pogovarja in gleda knjige Cankarjeve družbe.

— Čedne so, bogme.

— Nisi zato nič bolj sit.

— Kaj pa nam tega treba.

— Res je. Čim manj čitam, tem boljše zame. Ker čim manj vem, tem lažje živim.

Nekdo pa je dodal:

— Vse to je delavcu v škodo.

Pa se oglasi član Cankarjeve družbe:

— Ali pravlišim? Naše knjige so delavcu v škodo?

— Ne samo naše, vse knjige.

— Zakaj?

— Tako pisati o delavski nevolji, kakor Cerkvénik, to ni koristno.

— Zakaj ni?

— Tu, v tej: »Daj nam danes naš vsakdanji kruh«, piše, kako nas in naše ženske kapitalisti izkoriščajo. To je naravnost pouk za kapitaliste, da bodo vedeli, kako naj delajo... Mi jih s takimi knjigami samo opozarjamo in učimo.

Vsi so zamišljeno obmolknili, samo član Cankarjeve družbe mu je rekel:

— Osel...

Knjižnica Delavske zbornice je delavska knjižnica. Nad deset tisoč znamenitih in vsakovrstnih knjig ima na razpolago.

Ko gledam drenjajoče se obiskovalce v knjižnici, profesorje, duhovnike, filozofe in druge znanstvenike, kako jemljejo socialno-znanstvene knjige, iščem zastonj naših funkcionarjev. Tuintam kakšnega našega delavca vidim, a funkcionarja redko.

»No,« si mislim. »Naši funkcionarji gotovo vse to že itak vedo, kar je v vseh teh knjigah obrazloženo. Delavci pa gotovo še ne vedo vsi. In zakaj teh ni?«

»Morda se boje knjig,« se vprašam in se spomnim razgovora tiste grupe delavcev v nekem malem obratu o Cankarjevi družbi.

In mi je jasno:

Ljubljansko delavstvo se boji knjig. Funkcionarji pa vse to že vedo. (Morda se motim.)

Ali se delavstvo izven Ljubljane tudi boji knjig? Ali so vodilni odborniki izven Ljubljane tudi že dosegli višek modrosti?

Ko nanese pogovor na delavsko gibanje in uspehe v Avstriji in drugih modernih državah, vzdihne ta ali oni obožavajoče:

- Sijajno se drže tam.
- Odločni so, da je kaj. Zavedni.
- Oh, če bi pri nas bilo tako.
- A, ti to drugače razumejo.
- Lepše je življenje delavstva drugod.

Pa vprašam:

- Zakaj je lepše? Zakaj so tako odločni, zakaj zavedni?
- Ker so solidarni.

Vprašanje sledi vprašanju.

- Zakaj so solidarni? Zakaj ni tako pri nas, med nami?

Zgodi se, da zaslišiš odgovor, ki je pravilen. Vendar redko:

- Ker se zavedajo samih sebe. Ker vedo, da so proletarci. Ker ne zametujejo izobrazbe, nego se izobražujejo. Njihove delavske kulturne organizacije so močne. Izdajajo lepe in bogate revije in jim je knjiga kakor meč, kakor ščit, kakor solnce.

Sami iz sebe so ustvarili pravilni pojmi solidarnosti, pravilni smisel zavednosti. In zato so njih nastopi in zahteve vedno pozitivne. Vedo, da morajo vse sami napraviti in si stavijo vedno naloge, ki jih morejo sami izvršiti.

Pri nas pa?! ... Če je slučajno kakšna konferenca, kak občni zbor, kak sestanek, o tem ali onem vprašanju, se izrekajo in sprejemajo krasni sklepi. Govore se bobneče besede. Vsak kot zborovalnega prostora je prepojen z borbenim duhom ... Ali ... komaj preteče 24 ur, ni več spomina na tiste bobneče besede; krasni sklepi ostanejo sklepi, zapisani v zapisniku. Nikogar ni, da bi jih izvrševal in izvršil, ker je vsem ... pretežko.

I.-A.

M. K.:

Sonet.

*Srce je moje morje brez bregov
in često zaželi si po samoti,
kjer žitno klasje klanja se ob poti,
želi po carstvu virov in slapov.*

*Tako, ves sam, oddaljen od svetov,
spoznal bi bil človeka v njega zmoti,
spoznal bi bil človeka v njega poti,
uklonil bi srce v dvoje bregov.*

*In šel bi s srcem glasno pirujočim
oznanjat mladoletje plakajočim,
človeka novega oblikovat,*

*Z obrazom novim, z dušo in brez zmot.
Zahod objemal bi pojoče vzhod,
a jaz bi vtonil svoj obraz v pomlad.*

Izobraževalno delo v malih krajih.

Žal je nemogoče staviti predloge, ki bi utirali nova pota v izobraževalnem delu. Dokler ni urejeno najprimitivnejše poslovanje podružnice: pobiranje članskih prispevkov, redno vodenje blagajne, poročanje centrali, prirejanje članskih sestankov in diskusij, ima malo smisla trošiti nove nasvete, ki ne bi padli na rodovitna tla. V naslednjih vrsticah torej ne bom povedal kaj posebno novega, temveč najpotrebnejše, kar je treba delati, česar se pa žal marsikje ne opravlja.

Predvsem ovire, ki nam jih naštevajo podružnice! To so: pomanjkanje zanimanja za kakršnokoli organizacijsko delo, nizke plače in s temi v zvezi skromna sredstva za delo podružnice, pomanjkanje sposobnih članov. Najhujša ovira je pač topa brezbriznost, ki v manjših krajih ni mnogo manj razvita kakor v mestih. Pomanjkanje denarnih sredstev je mnogo manjša ovira. Kajti če dobro premislimo, se vsakdo lahko udeležuje izobraževalnega dela v podružnici brez posebnih denarnih sredstev. 4 Din mesečne članarine pač vsak zaposlen človek zmore zlasti, ko ve, da dobi za to članarino lep list. Predvsem je treba dobre volje, zanimanja in vztrajnosti. Ko človek preneha biti navadna dvonoga žival — in taka žival je človek, ki samo dela, je, spi in opravlja svojo potrebo — ko se v njem vzbudi zanimanje za splošne svetovne probleme vseh vrst, je tudi pridobljen za kulturno organizacijo. Nekaj takih prebujenih ljudi je v vsakem kraju. So torej na razpolago žive moči, le izkoristiti jih je treba. Marsikdaj srečam agilnega člana, ki mi tožari, da bo tudi on prenehal delovati — ker se drugi ne zganejo. Tega ne razumem. Jaz sem notranje zadovoljen sam s seboj, ko se zavedam, da nisem tele brez misli in duha, kakor se jih mnogo sprehaja po svetu. Kako naj se zopet ponižam v nekaj, kar sam zaničujem?

Naslednje predloge lahko uresniči vsaka še tako maloštevilna podružnica.

Ljudi naj navadi in vzgoji za čitanje. Za vsako knjigo ali dober članek je treba prav tako ustno in osebno agitirati kakor za kako slovesno prireditev. Ko dobiš, dragi prijatelj, novo številko »Svobode« v roke, jo najprej sam preberi; razgovarjaj se s svojimi znanci o razpravi ali povesti, ki ti je najbolj ugajala. Tako si bistriš um in budiš druge iz spanja. Isto velja za knjige. Kaj te to stane, kaj s tem izgubiš? Samo pridobiš! Ko se boš z drugimi razgovarjal o tem, kar si prečital, boš često opazil, da nisi dobro čital, da si nisi vsega zapomnil ali da nisi vsega razumel. Bral boš še enkrat. Dotična snov bo postala tvoja duhovna last. Potem boš tem lažje agitiral pri drugih za stvar, ki je tebi razširila obzorje. Često pa zaupnik manj bere kakor kak skromen član ali nečlan. Dragi zaupnik, vedi, da nihče ni preučen, temveč da vsakdo premalo ve, najmanj pa ve tisti, ki si domišlja, da že dovolj zna. Tak domišljavec je slabši nego brezbriznež.

Kupujte knjige za društveno knjižnico! V začetku vam pomaga centrala. Od izposojanja knjig in z drugimi prispevki boste dobili toliko denarja, da boste lahko kupili vsako novo boljše slovensko knjigo. In koliko stalnih članov boste dobili s knjižnico!

Hrupne prireditve niso nobeno izpričevalo za kakovost kulturne organizacije. Skioptična predavanja prireajte in kak praktičen večerni tečaj imejte, če je v vašem kraju kak sposoben učitelj.

Morda ustanovite lahko kak šahovski klub (če vas šah preveč stane, napravite ga sami). Ob praznikih prireajte skupne izlete v naravo! Mogoče vam bo uspel tudi dramatični odsek; če nimate zanj moči na razpolago, se seveda ne mučite z njim, pa se bolj posvetite drugemu. Sploh ne načenjajte stvari, ki jih ne zmorete. Ne bodite leni, toda cigaret si tudi ne smete prižigati ob zvezdah! Delajte iz lastnih moči, z lastnimi sredstvi! Iz malega raste veliko!

Poskusite upoštevati te nasvete! Eno leto vztrajajte! Tedaj nam boste lahko poročali, da imate dobro podružnico z bogatim družabnim življenjem.

C. Š.

Slike v delavskem stanovanju.

(»Umetniška Matica« in delavstvo.)

Velik napredek je že, če sploh vprašamo, ali potrebujemo slike in kam spadajo. Vprašajmo še dalje: »Kaj hočemo z njimi? Okrasiti stene? Zabavati se s tem, da jih gledamo?«

Res, pogledjte vendar enkrat temeljito svoje stene! Ali vidite madeže vlažnosti, sledove saj, odtise prstov otrok in njihovih čečkarij, s katerimi ne prenehajo, čeprav ste jim večkrat prepovedali? Ali vidite sledove muh ali celó stenic? In med vse to obešate slike, včasih še v zlatem okvirju in ne opazite, kako se režé ti zlati okvirji v hiši, kjer primanjkuje včasih denarja še za mleko in kruh?

Kaj predstavljajo slike, ki jih imate v stanovanju? Opišite mi jih, ne da bi jih prej pogledali! Stavim, da vas bo sram.

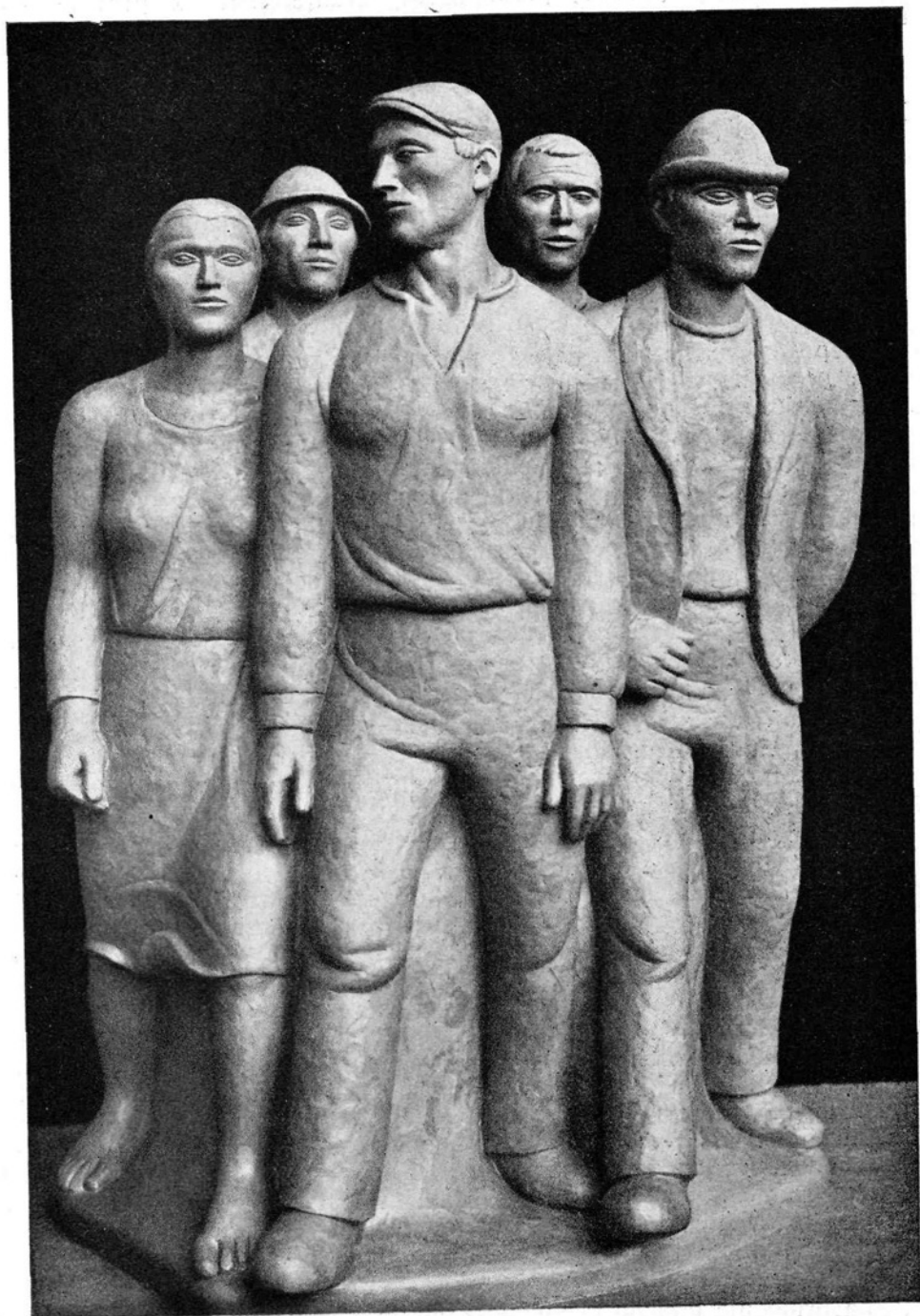
Seveda so ljudje, zlasti ženske, ki jih tolaži pogled na Križanega ali na kako sveto podobo; ti naj jih imajo in naj si iz svetih podob napravijo poseben kotiček v stanovanju ter naj tam molijo. Ali kaj počnó cenene svete podobe nad posteljami onih, ki v oficíelne vere in cerkve ne verujejo? Stari spomini? Ne! Za vzgojo otrok v duhu zmot, ki ste jih že sami premagali.

Cenene slike raznih pokrajin v kričeih barvah in nemogočih perspektivah — kaj delajo drugega, kakor da kvarijo okus? Za gospodinjno pomenijo seveda še nekaj več: zahtevajo časa, da obriše prah z njih.

Toda baš žene, slišim, imajo veselje s slikami kakor sploh z okrasitvijo stanovanja. Gotovo je to lepo in ganljivo. Toda oprostite nesramnemu vprašanju: Zakaj se vam zdé lepe te slike po stenah? Ali jih niste morda obesili zato, ker jih ima bogatejša »milostljiva« zlasti v sobi za sprejemanje gostov? Ali ste hoteli pokazati, da imate tudi vi denarja za slike? Ali ne čutimo mi v svojem čuvstvovanju nekaj sramu, če se obdajamo s stvarmi, s katerimi nimamo nikake duševne zveze in ki služijo le za oči gostov?

Proletarec je napram upodablajoči umetnosti bolj tuj nego napram kateremukoli drugemu umetniškemu izrazu. Že danes loči izobraženi delavec dobro knjigo od slabe, dobro godbo od slabe. Ne loči pa nič-vredne podobe od umetniške slike. Proletarec je v tem oziru še otrok. Kakor otrok ljubi tudi on kričeče, pisano razmetane barve — še bolj mu je podoba všeč, če se še sveti.

Ali naj zmečemo podobe iz stanovanj? Ali naj bomo brez slik? Nasprotno. Ampak, če zmorete, prodajte ali sežgite stare po mu-

Tine Kos, Z dela.

hah ponesnažene podobe, prebelite stanovanje čisto in prijazno — pa boste videli, da so lepše prazne okusno pobarvane stene, nego umazani zidovi, okrašeni z neokusnimi podobami. Boljše nič nego slabo! Toliko zmorete, da si boste oskrbeli nekaj dobrih slik, ki imajo za vas neki pomen. Sliko kakega našega učitelja in vodnika, lepo umetniško pokrajinsko sliko, kak motiv iz delavskega življenja, skratka sliko, s katero se ujema vaše čuvstvovanje in ki ne moti nobenega ljubega gosta. S fotografijami domačih družinskih članov bodite previdni! Saj se poznate med seboj, kaj bi se obešali na stene. Mamica naj vse te fotografije spravlja v lep album ali šatuljo in tako jih lahko v miru obišče na prazniški popoldan. Tudi lepe umetniške slike manjšega formata shranjujte v album. Na stene pa res samo prav lepe, umetniško občutene slike! Boste videli, koliko lepše bo tako prenovljeno stanovanje.

Lepe umetniške slike ne leže po cestah. Originali stanejo često po več tisoč dinarjev. Teh mi ne zmoremo. Tu nam precej pomaga »Umetniška Matica«. Kdor je plačal za l. 1930 Din 24, je dobil: v velikem formatu 42×50 cm izdelano sliko umetnika Kralja, ki nam je narisal rudarje, ki gredo v rudnik pod zemljo in zidarje, ki gradé hišo; dalje lepo sliko Stiplovska — Znamenje v gozdu: obe sliki v več barvah. Povrhu pa še krasen album zbirko del kiparja Tineta Kosa. Eno lepše od drugega: kip Kosa samega, pesnika Seliškarja, kmetice, osnutka za Cankarjev spomenik, delo, južina, pastirica, dekle, vasovanje, težak, povratek z dela, delavka dvojica itd. Že ta zbirka je vredna več nego 100 Din. »Umetn. Matica« pa vam nudi to zbirko in dve sliki za 24 Din.

In kako malo delavcev je naročenih na te umetnine! Sram nas je objaviti število, tako je majhno!

Pomladi se največ čistijo stanovanja. Očistite jih temeljito! Spravite staro šaro pod streho, na ogenj ali k starinarju! Uredite si stanovanja tako, da bo človek vedel, da je prišel v stanovanje zavednega, prebujenega, modernega proletarca in ne v koč sibirskega mužika!

Ne govorite mi: zakaj pa je »Umetniška Matica« posebej, zakaj nam pa »Svoboda« ne da teh slik! In ne izgovarjajte se, da ne morete naročiti slik, ker da ste naročeni na knjige »Cankarjeve družbe«! Saj imate vendar več potreb: po čitanju knjig, po prebiranju revije »Svoboda«, delavskih tednikov, po poslušanju lepe godbe, po gledanju lepih slik itd. »Svoboda« vam nudi marsikaj, »Cankarjeva družba« mnogo in »Umetniška Matica« nič manj. S tem, da vas navdušujem za ta društva, vas ne pridobivam za organizacije, za katere bi samo plačevali krvavo prislužene dinarje, dobili pa ničesar — ne, to so društva, ki vam dajo več protivrednosti nego mi njim. Pomislite! 24 Din, to je 12 mesecev po 2 Din, pa dobite za to krasno zbirko fotografij kiparskih del in dve umetniški sliki. In čim več bo članov, tem več bo lahko »Umetniška Matica« nudila. »Svoboda«, »Cankarjeva družba« in »Umetniška Matica« se tako spopolnjujejo med seboj, da bi moral biti vsak bo izobrazbi stremeči delavec član vseh treh društev. Denar, izdan za članarino vsem trem društvom, $48 + 20 + 24$ Din na leto, ni proč vržen. Bogato se rentira. Zato si ga odtrgajte.

Za prihodnje leto bo »Umetniška Matica« izdala originalna lesoreza Ivana Kosa in Jakca, ki potuje sedaj po Ameriki in zbirko barvanih slik obeh Vidmarjev! Ali hočete še več?!

Gramofonske plošče.

»Delavski svet v besedi in glasbi? Gramofonske plošče? Film smo zamudili. Gramofonsko ploščo pa hočemo imenovati svojo. Kajti niti še ne slutimo — mi, ki nezaupno majemo z glavo pred vsem novim, kakšnega pomena bo še ta plošča. Zvočni film postane morda najsmelejše, kar bomo doživeli. Z zvočnim filmom izpolnjuje zvočna plošča nove naloge: da zabava, poučuje in oživlja.«

S temi besedami uvaja prospekt svojih gramofonskih plošč Alfred Beierle, umetniški vodja »Nove čete« v Berlinu. Njegove besede ne povedo preveč. Delavstvo je žal prepozno spoznalo ogromen duhovni pomen mehaničnih sredstev za razširjenje besede in slike. Za film se je začelo zanimati šele, ko je popolnoma prešel v roke kapitalističnih špekulantov in postal orožje v rokah reakcionarjev; svoj boj za radio je sorazmerno pozno začelo in s prekrižanimi rokami gledalo, kako je rastla iz tal ogromna, vso zemeljsko oblo obsegajoča gramofonska industrija, čije duh je kapitalističen in čije smisel je poneumnevanje človeštva.

Brezbriznost za gramofonsko ploščo, izvira morda iz tega, da je gramofon iz starejših časov ostal v malo prijetnem spominu. Oh, to je vendar velik lesen zaboj z dolgim pločevinastim trobilom, ki hreščeče trobi poulične popevke, ljubitelji lepe glasbe ne morejo tega poslušati, v lrušču prenapolnjene gostilniške sobe je morda popolnoma dober — toda z glasbeno kulturo nima prav nobenega opravka. Ta velika zmota ostaja še danes, v času, ko je radio pokazal popolnoma nova pota tehnike sprejemanja in podajanja in ki je iznašel popolnoma nove, od starih temeljito razlikujoče se govorilne aparate. Trobilo je izginilo, zvočna doza je drugače konstruirana, pokajoči in hreščeči šum je skoraj popolnoma izločen, tehnika sprejemanja je tako napredovala, da električni posnetki prostorninskega glasu dajejo čist, plastičen zvok, ki se ne loči od prvotnega. Tehnika gramofona je skoraj popolna; če se kaka plošča glasi slabše, je to krivda dotične tvrdke, ne pa stvari same.

Ko so rešeni tehnični problemi nekega duhovno in umetniško učinkujočega sredstva, se prično ideološki. Kakor sta film in radio prišla v službo kapitalizma, tako tudi gramofon. Gramofonska plošča se širi po vsem svetu. Po raznih državah odstavlja gramofon v javnih lokalih orkestre, služi za plesno godbo po zabaviščih, v Ameriki poulični prodajalci z gramofonom opozarjajo ljudi nase in na svoje blago. Najslavnejše operne pevce, najboljše orkestre sveta, Beethovna in dneve »šlagerje« lahko slišite na gramofonskih ploščah. Nekatere plošče izdajajo tovarne v milijonih izvodov. Zvočni film še veča te naklade; vsaka v zvočnem filmu peta pesem pride na gramofonskih ploščah v promet; filmska industrija in industrija gramofonskih plošč danes skupno delujeta.

Od najvišje umetnosti do »kiča« gre produkcija gramofonskih plošč. Da zabava prekaša umetnost, so krivi predvsem ljudje, ki si želé lahke godbe in »šlagerjev«. Tovarne prav rade tej želji ustrezajo in same prostovoljno prispevajo z raznimi neslanostmi in neumnostmi.

Meščanska industrija gramofonskih plošč je radi »kšefta« prevzela tudi nekaj delavskih koračnic: marseljezo, varšavjanko itd.

Alfred Beierle je pa nedavno ustanovil družbo, ki bo sistematično izdajala vzgojne plošče za delavstvo. Ta družba se imenuje »Die neue Truppe« in ima sedež v Berlinu. Doslej je izdala razne

delavske pesmi in koračnice, ruske narodne pesmi in manjše odlomke iz moderne glasbe, še več plošč je pa izdala z različnimi govori za delavstvo. Največ govori na teh ploščah Beierle sam, ki je čudovit recitator. Podaja odlomke iz najboljših del (romanov, pesmi, govorov, pisem) Gorkega, Rollanda, Victorja Hugoja (izgovori: Igó), Herwegha (»Moli in delaj!« — to pesem boste poznali menda iz prevoda Mile Klopčiča), Robespiera, Büchnerja (Danton!), Preczanga, Max Barthla, Karla Krausa (pesem »Kmet, pes in vojak«), Roze Luxemburgove (pismo iz ječe), Jacka Londona, Sacca in Vanzettija, Kurta Tucholskega itd.

Vsakdo menda vidi, da ne smemo prezreti gramofona. Odkar ta nova družba nudi plošče zgolj za vsakovrstno izobrazbo delavstva, se lahko poslužimo v polni meri gramofona. Kako nam bo prišel prav pri vsakovrstnih prireditvah! Avstrijska delavska radio-zveza je prevzela njihovo razpečevanje, avstrijska centrala za delavsko izobrazbo je sklenila, da bo stalno objavljala sezname in ocene dobrih gramofonskih plošč in priporočala večere proletarskih gramofonskih večerov. To navajamo za primer, kako cenijo delavske izobraževalne organizacije po modernih državah pomen gramofona, ki ga lažje uporabimo za svoje izobraževalne namene nego film ali radio, ker so stroški za produciranje gramofonskih plošč taki, da jih zmorejo delavske družbe.

Upamo, da bo tale članek opozoril vse naše prijatelje na delavske gramofonske plošče. Če se naše upanje uresniči, bi lahko centrala »Svobode« uredila nabavo in izposojanje primernih plošč po naših krajih.

C. Š.

Jože Kovač:

Otrok izprašuje.

»Mati, kdo po daljnem nebu
zvezde vsako noč nasuje?«

»To kovač natrosi iskre,
ko po nakovalu kuje.«

»Mati, kdo zaneti zoro,
kadar izza gôr se dviga?«

»Sivi starček, ki na naši
ulici luči prižiga.«

»Kdo pa v solncu je zakuril,
mati, da ves svet ogreva?«

»To je očka tvoj, rudar,
on ves svet ogreva.«

Knjige, revije, knjižnice.

Brati ne pomeni sestavljanja črk v besede in stavke. Brati ne pomeni »buhštaborirati«. Brati pomeni res brati, izbirati misli, bistvo, pisatelja.

Pisavo so iznašli skoro pred 5000 leti, toda še pred 100 leti je bilo »branje« posel za zelo majhno izbrano plašč človeške družbe.

Šele z industrijo se je začela širiti knjiga. Delavstvo se je učilo brati pod vodstvom svojih organizacij. Delavske književne založbe so začele v zadnjih desetletjih izbirati in izdajati literaturo za delavstvo. Danes delavci niso več samo bravci, tudi mnogo pisateljev je iz njihovih vrst in to najboljših pisateljev sveta: Jack London, Martin Andersen Nexö, Maksim Gorkij itd.

Delavske književne založbe so se pri nas napram katoliškim in meščanskim doslej slabo uveljavile. Delavske organizacije za to niso kazale dovolj zanimanja. Posamezniki v delavskem gibanju so začeli orati to ledino. Tako ima Anton Kristan največ zaslug na tem, da smo dobili Slovenci prvo delavsko literaturo: pred vojno je izdal polno poljudnih brošur Antona in Etbina Kristana, izšel je prevod Zolájevca »Rima«, Gorkega »Matere«, Kirchsteigerjev »Pod spovednim pečatom« itd. Po vojni Beerov »Karl Marx«, Abditusovi »Idejni predhodniki današnjega socializma in komunizma«, Londonova »Železna petta«, Kuharjeve »Povesti« i. dr.

Ivan Vuk je ustanovil po vojni »Proletarsko knjižnico«, ki je tudi izdala več posrečenih knjig: Klopčičeve »Plamteče okove«, Koževnikov »Jeromkin krog«, Vukove »Pravljice Iztoka« i. dr.

»Socialna Matica« je izdala Seliškarjeve »Trbovlje« in nekaj drugih stvari, toda ni mogla ostati pri življenju. Izginili sta tudi »Marksiistična biblioteka« in »Delavsko-kmetska Matica«. Posamezni delavski listi so izdali nekaj brošur, toda s sistematičnim izdajanjem knjig niso pričeli.

Predvojnih »Zapiskov« niso mogle doseči razne povojne revije: preden so jih spoznali ljudje, so prenehale izhajati.

Vmes je prišla »Cankarjeva družba«. Na podlagi izkušenj so »stari« z nezaupanjem gledali v njeno bodočnost. Toda uveljavila se je že v prvem letu. Po številu članov seveda še zelo zaostaja za »Mojorjevo« in »Vodnikovo« družbo. Toda če bodo za njo zaupniki strokovnih, kulturnih in združnih organizacij tudi v bodoče tako agitirali, kakor so v prvem letu, se bo prav lepo razvijala. Za nizko članarino 20 Din mora izdajati cenene knjige. Če bo družba navadila naše delavce na to, da spadajo v stanovanje poleg stenskih podob dobre knjige, se bosta lažje razvili tudi »Zadružna založba« in »Proletarska knjižnica«. (Če se ti dve družbi ne moreta združiti, naj bi se vsaj pogovorili o spoznavnem izdajanju knjig.) Kajti z delom za »Cankarjevo družbo« se bodo naši zaupniki navadili sploh na kolportažo dobrih knjig.

Odkar se je uredništvo mesečnika »Pod Lipo« izreklo za to, da podpre revijo »Svoboda« v upanju, da se bo razširila in uveljavila s pomočjo aparata naših kulturnih organizacij, izhaja kot edina delavska revija v dravski banovini naša »Svoboda«. Do danes se še ni v polni meri uveljavila: najmanj pol leta so čakali njeni naročniki, kdaj bo prenehala izhajati, drugič pa je ostala omejena skoro izključno na člane »Svobode« in nekdanje naročnike »Pod Lipo« v Ameriki. Naročniki izven tega kroga so redki. Krivo je temu to, da večina članov »Svobode« za njo sploh ne agitira ali pa agitirati ne zna, člani drugih delavskih organizacij pa večinoma menijo, da je dovolj, če dobivajo svoje strokovno glasilo. (Koliko ga berejo, ne vemo.)

Kaj pa z našimi knjižnicami? To je najtežavnejše poglavje. Ni pravega razumevanja za nje. Da je predvsem nerazumevanje krivo temu, da se knjižnice »Svobode« (19 jih je) ne razmalnejo, dokazuje

že sam vzgled knjižnice ljubljanske »Svobode«. Štela je preko 3000 knjig, rednih bravcev je pa imela okrog 50. Ko jo je pa prevzela Delavska zbornica, se je v treh mesecih zbralo 300 rednih obiskovalcev, ne da bi Delavska zbornica kako knjigo dokupila. Ko so se začele nakupovati nove, dobre knjige, je v treh letih narastlo število obiskovalcev na 3000. Knjižnica se je uveljavila pred vsemi drugimi, starejšimi in bogatejšimi javnimi knjižnicami v Ljubljani. In tako imamo sicer danes v Ljubljani in Mariboru dve delavski knjižnici — toda sta pod upravo Delavske zbornice (oficijelne institucije) in ne pod vodstvom naših organizacij.

V manjših krajih bi se naše knjižnice lažje razvile nego po mestih. Treba bi jih bilo le pravilno voditi, nakupovati nove knjige, napraviti primerno reklamo. Ali v tem oziru je nemarnost večine naših podružnic na višku; lani je centrala »Svobode« napravila tečaj za vse svoje knjižničarje, nabavila za vse knjižnice potrebne kartoteke, vzorčne tabele za statistiko, uredila enotno nakupovanje, vezavo itd. Knjižničarji so navdušeno odšli domov, toda o večini knjižničarjev ne vemo danes niti, kako je z njihovim zdravjem in z usodo poverjenih jim knjižnic. V zadnjih časih je kr. banska uprava poslala na knjižnice neke vprašalne pole. Upamo, da so na nje odgovorili, ker to je bilo uradno vprašanje! Da bi nam poslali vsaj prepise odgovorov! Menda tudi tega ne bomo dočkali, ker mi nismo uradna oblast. Pa naj opustim zafrkacije!

Naše podružnice se sprašujejo, kaj naj delajo. Ne sprašujte toliko! Zavedajte se samo tega, da ste podružnice kulturne delavske zveze. Kot take morate izobrazevati delavstvo! Najboljša izobrazba pa je in bo, če vzbujate in širite med delavstvom zanimanje za naše knjige in revijo »Svoboda«.

Danes imamo radio! Res, radio je imenitna stvar! Milijon Slovencev lahko istočasno posluša neko stvar, ki si je niso sami izbrali. To je mnogo.

Ali pa ni še mnogo več, če razširimo svoje knjige, svoj časopis, če uredimo svoje knjižnice in s tem omogočimo, da se desettisoči delavcev lahko istočasno poglobé v neko znanstveno ali pripovedno snov po svoji izberi in svojem interesu. S tem bomo zgradili skupno duhovno bogastvo! Pomislite, kaki lepi izgledi, kake nade!

Vzemite knjige v roke in jih berite! To je kruh, za vas napravljen, da vas okrepi in poživi!

C. Š.

P. S. Kdor želi pregled vse slovenske socialne literature, ga bo našel na koncu Kristanove knjige »O delavškem in socialističnem gibanju na Slovenskem«.

Jože Kranjc:

Dekle med odri.

V predmestju so zidali hišo. Navozili so nešteto voz opeke, peska, cementa, postavili so oluščene smreke, jih zvezali z žaganci in tramički — nekega jutra so od nekd prišli ljudje, zidarji, govorili so po naše in po tuje, nadeli so si bele predpasnike in so začeli.

Nosili so opeko, jo podajali, zidali, ropotalo je, kladiva so udarjala, delavske roke so tkale hišo.

Eden med njimi ni delal. Hodil je po odrih semintja, izginil za vogalom in se spet prikazal, godrnjal je, včasih pa se je smejal — to je bil

paznik ali kaj, mlad mož v rjavi obleki brez predpasnika, z ovratnikom in kravato. Tudi Matevž je bil med njimi, ki zida že štirideset let. Vedno misli na glas:

— Tudi sebi postavim hišo nekoč, kakor sem jo že tolikim, da bodo otroci spali na svojem.

Misli in govori, mladi zidarčki krog njega pa se butajo:

— Kdaj boš zidal, Matevž, šestdeset let jih imaš in za vogalom čaka smrt na te!

— Bom! zatrjuje Matevž in gleda na cesto. Včasih se nasloni na stranico in misli:

— Pravzaprav je to nekaj navadnega, zidava. Vse, kar stoji ob cestah, hiše, palače, bajte; norišnice, bolnišnice, muzeji; cerkve, borze, spomeniki, vse je zidano, moja roka je postavila opeko na opeko, jo spela z malto. Zakaj bi sebi ene ne postavil?

Misli tako Matevž, dokler ga ne zgrabi paznik za ramo:

— Ne kradi nam denarja in časa Bogu. Na delo!

Tako se Matevž dan za dnem vrača in s sklonjenim hrbtom postavlja opeko na opeko.

Med njimi je tudi njegov sin Ivan, saj že Jakob meša malto, mlada fanta, ki jih je k ostalim dobil, prvega pred devetnajstimi, drugega pred petnajstimi leti. Med njimi sta in vlečeta na uho, ko se pogovarjajo:

— Ej, Mica, Mica!

— Ne boš, lepše se spi pri Toni.

— Kaj govoriš, ta je vlačuga, za kovača se ti proda.

— Saj Mica tudi pocestuje.

Slišita in zahrepenita, kakor sta hrepeneli Mica in Tona, da pride od nekd v črni obleki, ženin, prijazen in lep. Ni ga biló — pa je drugih dosti. Seveda, ženitev je težka v dandanašnjih časih, ko pozimi ni za-sluzka; ne preživi mož žene.

Tako je rastla hiša iz dneva v dan. Že so zijala široko odprta okna drugega nadstropja, malta je pljuskala, zidarji so se krivili do kosila. Ko je bila ura počitka, so plegli ob cesti in mislili vsak svoje, ta ali oni je pravil o ženskah — — pa je spet udarilo in so začeli znova do večera.

Nekega izmed teh dni si je Matevž sredi dela nenadoma obrisal roke, popraskal se je zadaj po vratu in stopil po odru k pazniku:

— Hm. Punca se je vrnila iz Zagreba. Tovarna je šla k hudiču. Brez dela je deklé sedaj. Ali bi jo sprejeli, da nosi opeko par dni; toliko časa, da stakne kje drugod.

Paznik je pomislil:

— Težka bo!

Potegnil je cigareto iz žepa:

— Da, da, težko bo, težko. Dekleta so slabotna!

Matevž se je nasmehnil:

— Taka je ko konj. Močna. Na kmetih je bila za deklo svoje dni. O, brez skrbi!

— Bomo videli... je pokimal paznik... Koliko pa je stara?

— Dvajset jih ima.

— Naj se pride pokazat.

Matevž je oddrsal k svojemu prostoru in je nestrpno pogledoval proti zvoniku: ob dvanajstih udari paznik ob železno palico, takrat vsakdo odloži orodje, ura počitka je, kosila, in danes bo punca prinesla krompir in zelje.

Kazalec na uri je drsel, dotaknil se je dvanajstice, ura je štela brné — tank, tank, tank — — nenadoma je zadonelo, zvon se je zamajal, zazvonilo je poldne. Tisti trenutek je zacvengljalo v hitrih udarcih na odru, paznik je zvonil. Delavci so se oddahnili, odložili so orodje, razmajali so se in se napotili po zasilnih stopnicah navzdol. Ob cesti so si v sodu z vodo umili roke in posedli. Iz ulic so prihajale žene, hčere, sinovi, bori kratkohlačneži, s posodami in žlicami, zidarji so jemali lonce v roke.

— Ne jej tako glasno! se je zadril nekdo.

— O, hudiča... se je začudil ta in zamahnil z žlico po zraku.

Ostali so se posmejali; eden je škilil po dekletu, ki je šlo mimo v kratkem krilu, da si videl nogavice nad koleni.

— Ta-le bi pa že jedla — potihlo... je pomižal in pljusnil z jezikom.

Matevž je slonel ob lestvi in se oziral po ulici navzgor. Oba sinova sta bila ob njem. Čakali so — pa ne, da bi se jed prismodila domá.

— Oče, bom pa jaz stopil do doma!

Matevž je pljunil:

— Počakaj, saj ti ne umanjka..., in že je zagodrnjal:

— Glej, saj gre!

In res! Po cesti je prihajala močno zrastle dvajsetletnica, v modrem krilu, da so sijale noge skozi nogavice, v beli bluzi, ki se je je tesno oklepala.

— Franca, sem! je zavpil Ivan. Franca se je nasmejala:

— Glej ga, saj nisem slepa!

Delavci so dvignili glave, žlice so obstale v rokah. Oči so se pasle po rdečem Francinem obrazu, ki je bil, ko da prihaja iz planin. Mlajši so se butali s komolci, nekdo je zavzdihnil s cvilečim glasom, da so se vsi posmejali, neki Peter, harmonikar, pa je zakrožil:

Al' me boš kaj rada 'mela,

ko bom nosil, nosil suknjo belo... in še Čepon, suhljat možiček, ki je zmoget le še mešanje malte, je hripavo pomagal.

Franca se je ozrla. Postavila je posode na tla, uprla roke v boke in zaklicala v gručo:

— No, kaj pa je? Naglejte se me, če še niste videli ženske!

Zidarji so si mežiknili:

— Ta pa ta!

Matevž je pogledal v posodo, vzel žlico, pomešal in jel nositi v usta, počasi in previdno, da se kaj ne izgubi. Nenadoma pa je obstal:

— Sem sedi, Franca!

Franca je ubogala:

— Sprejel te bo. Ne zijaj za nikomur, nekaj bo že, dva dinarja od ure.

Franca si je popravila lase:

— Kdaj pa začnem?

Matevž je zmignil z glavo:

— Morda že danes! in je pogledal krog sebe, na posode, napolnjene z malto, na opeko, ki je bila zložena v rdeče kupe, na orodje, samokolnice:

— Dokler si kaj boljšega ne najdeš. In je strgal po loncu.

Delavci so vstajali. Jeli so hoditi po cesti, da bi jih videla Franca. Eden izmed njih je zgrabil svoj klobuk in ga vrgel visoko v zrak, da se je zavrtel in zaplaval — nato ga je spet ujel. Drugi je stopil do posode

z malto, prijel jo je z obema rokama in jo dvignil, se zavrtel in jo spet posadil na tla. Tretji se je postavil na glavo in je še bolj zardel, ko se mu je sosed škodoželjno nasmejal:

— Hlače imaš strgane! Hitro je poskočil in izginil za odri.

Franci se je vse to zdelo sila smešno. Oči so se ji zasmejale, ko je prišel Čepon in ji povedal:

— Vidiš, jaz sem pravzaprav zmešal malto za vso to hišo. Veš, ne zna vsak!

Ivan se mu je nasmejal:

— Čepon, kaj že spet ni bilo stare s kosilom?

Čepon je pomigal z glavo in glas se mu je zatikal, tako mu je bilo nerodno:

— Sem kar zjutraj vzel seboj.

In ko ga je Franca hudomušno vprašala:

— Vi, ste že oženjeni?, je nekaj zamrmral in se vrnil na drugo stran.

— Zapojmo! se je oglasil rdečeličen fant, ki je bil prišel z dežele po kruh v mesto.

— Pa dajmo! je potrdil drugi in že so se suvali s komolci: Ti začni! Začni ti! Kar daj!

In so začeli:

Sinoč' pa dav' je slan'ca padla
na zelene travnike!

Stali so strnjeni, oklenili so se vratov in si gledali v oči. Iz sosednjih hiš so se pognali obrazi in prisluhnili, ker niso še peli do danes zidarji na tej cesti. Franco je premagalo, zaprla je oči in je zapela vmes z visokim glasom.

Tedaj so zaškripale deske. Od nekje se je vrnil paznik, vzel je poleno in jel tolči ob železo, kajti ena je bila ura, treba je bilo začeti. Pesem je ugasnila sredi poti. Delavci so se razšli po poslu.

Tudi Matevž je vstal. Postavil je lonce v kotiček med tramove, prijel Franco za roko in je ukazal:

— Pojdi!

Prišla sta pred paznika, ki je radovedno pogledal dekle od nog do glave:

— A? Ti si? Prav! Matevž, kar na delo pojdi!

Matevž se je pokrtil in odšel. Paznik pa je peljal Franco navzdol pred kup opeke:

— To-le boš nosila!

Pahnil je pred njo nosilnik:

— Naveži si na hrbet, Čepon ti bo pomagal.

Obrnil se je, se ustavil in pomislil:

— Čedna punca si! ji je rekel in se naslonil na ograjo.

Franca si je optala in počenila. Čepon je jel nalagati opeko na opeko. Vezi so se nategovale. Vprašal je:

— Je dovolj?

— Le dajte še eno! je rekla Franca in se dvignila. Šla je mimo paznika, ki je počakal, nato pa se je premaknil in stopal za njo navzgor. Gledal ji je v noge in mislil bogvekaj.

Franca se je previdno poganjala po gugajočih se stopnjicah. Neko liko upognjena se je tiho smejala sama vase, saj so vsi pogledovali za-

njo. Na vrhu se je odpočila, naslonila se je z nosilnikom na ograjo in si popravila lase, ki so se ji lepili na čelu.

— A, je težko, kaj? se je posmehal paznik in dolbel v njene oči.

— Bo že šlo..., je odgovorila Franca in se naglo obrnila, ko je začula:

— Diši mu deklina!

Paznik se je pognal k zidarju:

— Kam si meril?

Fant je tiho strgal po opeki.

Franca se je nasmehnila in šla po odru do konca, kjer je čepel oni, ki je zapel, fant z dežele.

— Počakaj, pomagam ti!

Snel ji je nosila in jih varno položil na tla:

— Za teboj se meče paznik. Ne bi te vzela, če bi ne bila lepa!

Franca si je popravila bluzo:

— Ali sem lepa?

— Si, pa še kako! je zatrdil fant in pogledal v tla. Počasi je jemal opeko, ko da hoče podaljšati čas. Popravil si je klobuk, da so se zasvetili rumeni lasje, zakašljaj je:

— Franca si!

— Pa ti? je vprašala Franca kar tako.

— Jože!

Franca se je obrnila in pogledala po ulici, ki je ozka in uboga ležala pod njo. Tam na koncu zaviješ na desno; tam je majhna hiša, kjer stanujejo. Mlada je odšla na deželo in od tam v Zagreb. Tudi ona je hrepenela po ženinu, da bi se pripeljal, ves ljubezniv in dober. V mestu jih je bilo dosti. Prvi je bil najlepši. Mesec dni je jokala, ko jo je pustil. Vendar je tudi drugemu verjela in tretjemu. O, sedaj Franca ve, kako je — čuti poglede, ki jo božajo, lepa je, ni še konec vsega. Izbočila je grudi, da se ji je napela bluzo.

Fant je stopil k nji:

— Kaj misliš, Franca?

Franca ga je pogledala z vlažnim pogledom:

— Mislim!

Vroče je tipal z očmi po njej, z očmi:

— Klicati te pridem zvečer!

Franca se je posmejala, zgrabila optalnik in stekla po odru, da se je rumen prah usipal na cesto.

Lopatke so ropotale, opeke so padale po tleh, malta se je cedila iz špranj — — zidarji so se obrnili in gledali za njo, ki je zbežala po deskah in se skoro zadela v paznika. Ta jo je naglo pobožal po hrbtu:

— Pridna si!

— Menda! je zavpila in se ustavila pred Čeponom.

Čepon je mežikal in nalagal. Motovilil se je krog nje in jo nena-doma uščipnil:

— Ha, sedaj smo šele ljudje, ko si ti med nami!

— Čepon, Čepon! se je smeje oglasil eden izmed zidarjev, še paznik se je sklonil čez ograjo.

Franca se je vzravnila in se ozrla. Stopila je in je v drugo šla mimo tiho govorečih oči po odru do fanta. Ta je že od daleč gledal po njej in je takoj vstal, ko se je približala.

— Franca, ali naj pridem?

Zazrla se je vanj:

— Kaj vendar misliš! Kar tako brž siliš vame!

Prijel jo je za roko:

— Ne vem, zakaj. Tako čedna si!

Franca se je odmaknila:

— Pomagaj mi rajši!

Res ji je odpel oprtalnike. Nehote se je zadel s prsti ob njeno telo, zdrznil se je, nosilnik se je nagnil in opeka se je z ropotom vsula po tleh.

— Kaj delaš! se je ustrašila Franca, fanta pa je nekaj prevzelo, nosnice so se mu napele, kajti toplo je bilo in Franca je dehtela po telesu. Nenadoma jo je zgrabil krog pasu.

— Kajne, da lahko pridem!

— Pusti me! se je branila in umikala oči pred žgočim njegovim pogledom..., pusti me!

Tisti trenutek se je paznik prikazal izza vogla. Cigareta mu je padla iz ust, začudeno je obstal in nekaj, kakor kos ljubosumnja, ga je zbudlo v srcu. Poskočil je:

— Kaj pa je to? Tu nad cesto, da ljudje zijajo!

Franca je zardela. Pripognila se je in začela pobirati opeko, od katere je bilo nekaj kosov zdrobljenih.

— Seveda! Opeko pa kar na tla, ko da je zastonj, je zakričal paznik in se je obrnil k fantu, ki je jel z lopatico brozitati po leseni posodici..., ali ne veš, kaj je tvoja dolžnost?

Fant je nekaj zamrmral med zobmi, kar je paznika ujezilo. Zamahnil je z roko:

— Kaj si silil v dekleta?

Ni se zmenil zidar, zaničljivo se je posmehnil in zmignil z rameni. Franca je pogledala navzgor, srečala se je s paznikovimi očmi. Ta je vzrohnal:

— Vstani, ko govorim s teboj!

Fant je siloma mazal malto po opeki, roke so se mu tresle, ko da vse poka v njem.

— Vstani! je siknil paznik, ki ga je bilo sram, in je zgrabil zidarja za rokav. Zidar se je pognal kvišku, ves rdeč v obraz je zaškripal z zobmi:

— Kaj?!

— Zakaj siliš v dekleta? je vpil paznik in stresal zidarju roko.

Delavci so prisluhnili. Glave so se dvigale, lopatice so padale na deske.

— Kaj ti mar! je zakričal zidar, zaškrtal z zobmi, da je Franca preplašeno odskočila, pognal se je v paznika in ga zgrabil za vrat:

— Ti, ti boš mene? Z obema rokama je stiskal meso med prsti in paznik je omahnil. Tisti hip je fant popustil, paznik se je odmotal in spet sta se zagnala drug v drugega. Spoprijela sta se, stiskala, nena doma sta padla na tla in se valila semintja po odru, tik ob ograji...

— Jezesmarija! je zavpila Franca... Oče, Ivan!

Od vseh strani so pritekli delavci, z vso močjo so ju vlekli narazen, ju tolažili in pregovarjali. Ločili so ju. Fant je z napetimi rokami silil in se pehal, klet — paznik pa je mahal:

— Izgubi se! Izgubi se!

Siloma so odpeljali zidarja, paznik pa je počakal in nato ves blede v obraz odšel proti pisarni.

Franca je obstala pri kupu opeke. Sklonila se je, pobrala lopatico, ki jo je bil rabil zidar, držala jo je v rokah in se ozrla na cesto.

— To je čudno..., je mislila..., minuto še, pa bi oba ležala na tlaku.

Mislila je in nekaj nerazumljivega je vstalo v njenem srcu:

— Zaradi mene bi se zgodilo.

Spodaj je stal Čepon, z glavo je zmajeval in mežikal, ko je klical navzgor:

— Franca, no, Franca, ali ne prideš več po opeko?

Franca je spustila lopatico, pobrala oprtalnico in počasi šla po deskah navzdol...

Stanko Tomašić:

Pripovedka o marmeladi.

Ležali so na slamnjačah v sodnem zaporu. V sredini Kukurikalo, levo Popotnik, desno Mladič, dve slamnjači sta bili prazni.

Popotnik je pripovedoval o svojem življenju.

»A ona?« je vprašal Kukurikalo.

»Nič. Ni je... Ne prihaja. Sodnik jo je vprašal, če me želi videti, da govori z menoj. — Ne, pravi, noče. Noče me niti videti niti govoriti z menoj. Pravi: Osramotil je mene in vso mojo pošteno rodbino. Evo, to je rekla in odšla.«

»Potem si ti prijatelj stopil v zakon kakor jagnje v klavnico.«

»Ne, ne, gospodje« — je vzkliknil Popotnik. »Nisem stopil v zakon kakor v nekaj nepoznanega. Vse to je bilo jasno, čisto, kakor z najlepšo pisavo napisano. Povedal sem vam: jaz sem bil študent, ona študentka. Stanovala sva v isti hiši, v sosednjih sobah, siromašno, na koncu mesta, v blatni, sajasti ulici. Moj oče je bil pisarniški uradnik na Lepavini. Seveda me, gospodje, ni mogel nič podpirati. Imel sem sicer dve instrukciji ali da... Njen oče je bil sodni sluga. To je že malo znosnejši poklic, kakor vam je znano. Pošiljal ji je nekaj, sicer neredno, ali dalo se je šteti na dlani: pet, deset, petnajst kovačev...«

»Bogami, poceni si se dal.«

»Ne, gospod, oprostite, to se ne da tako izraziti. Stvar je bila pravzaprav taka-le: zunaj zima, sneg, brozga, a jaz pridem domov zvečer. Seveda čevlji strgani, nogavic ni, noge morajo biti potem mokre. V sobi hladno, vlažno. Prižgem svečo, a na durih trk, trk, trk... »Naprej!« — pravim, in pride ona v copatah, z dolgo ruto preko ramen. — Dober večer! — Dober večer, klanjam se, gospodična! — Brrr, kako mrzlo je pri vas. — Da, mraz je. — Pa v tem mrazu se nocoj ne boste mogli učiti. — Seveda, ji odvrnem in ponudim stol. — Hvala. Toda če vam je po volji, izvolite k meni, ker pri meni je toplo. Skuhala bom čaj, a imam tudi marmelade...«

Kukurikalo je naglo dvignil glavo:

»Torej, marmelada, to je težišče položaja?«

»Dobro ste zadeli, gospod. Da, ta marmelada je naju zbližala in...«

»Ej, dragi, poslušaj malo.«

Mladič je zamahnil z roko in s prezirom rekel:

»Daj mi mir!«

»Pa poslušaj, človek, da izveš, kaj je važno v življenju. Vidiš, marmelada je lahko često važno križišče v življenju.«

»Res je« — se vmeša Popotnik. »Lahko se reče, pravo idejno križišče.«

»Neumnost.«

Popotnik se je zasmejal in obrnil k Mladiču:

»Oprostite, gospod, izvolili ste uporabiti besedo, ki ni umestna v zadevi te marmelade. Dovolite, da razložim stvar do konca!...«

»Samo nadaljuj! Tvoje pripovedovanje je vsekakor zanimivejše nego njegove razprave o načelih svobodne volje.«

Mladič se je dvignil, kakor da hoče protestirati, toda zopet je samo zamahnil z roko in se vlegel.

»Svobodna volja? Da, gospod, lepa stvar za razmišljanje, toda popolnoma brez haska v življenju. Našel sem jo samo v romanih pisateljev, izpod 40 let starih. — Ali, da — oprostite temu ovinku — gre pravzaprav za marmelado in ne za svobodno voljo. Da, vidite. Ta marmelada. Mazal sem jo na kruh in jedel. Mili bog, kako sem jo požiral! Srce se mi je topilo, v prsih je postajalo toplo. In oživel sem... Ona se je usedla poleg mene in neprestano ponujala: »Še malo čaja?« —

»Prosim, toda samo pol skodelice!...«

»A nalila je do vrha?« — se vmeša Kukurikalo.

»Zadeli ste, gospod. Potem se je nasmehnila in tiho vprašala: Še malo marmelade?«

Mladič je besno skočil in dvakrat prekorakal celico:

»A ona niti ne čaka na odgovor, temveč odreže kos kruha in maže, maže... do vraga!«

»Da, maže. Od ganjenja sem imel rosne oči in gledal sobo kakor neki čarobni zastor, da nisem videl sobe, temveč...«

Mladič se je ustavil in zaklical:

»Čarske dvore; princese plešejo; harfe svirajo. Fuj.« — In pljunil je. Kukurikalo dvigne obe roki in se začne smejati:

Ho-ho-ho-

Popotnik je postal resen:

»Gospodje, vi pretiravate. Videl sem toploto, videl njen smeh in čutil njeno dobrotljivost. Čutil sem to njeno dobrotljivost blizu, popolnoma blizu, na prsih. In moje prsi so se širile, kakor da je pomladansko solnce potrkalo na nje...«

»Bravo! Ho, ho, ho, bravo! To je pesem. Poslušaj, dragi!« se je smejal Kukurikalo.

»Da, gospoda moja! In potem se mi ona približa, se usede poleg mene, njene oči so velike in svetle. Njena roka boža moja ramena, njeno koleno se dotika mojega. Na svojem licu čutim njeno toplo sapo...«

Kukurikalo se je nehal smejati in je vprašal:

»In seveda — zgodilo se je?«

»Kaj, prosim?«

»E, pa ne delaj se neumnega. Poljubil si jo, zarjul kot mlad bik in jo odnesel v posteljo.«

Popotnik ni takoj odgovoril, kakor da išče izraz.

»To, kar mislite, se je res zgodilo. Ali drugače, popolnoma drugače.«

»Kako drugače, človek bedasti? Ali ni mar neki večer lil dež kot iz škafa?«

»Da.«

»A ti si prišel domov ves moker?«

»Da.«

»V tvoji sobi je bilo mrzlo kot v ledenici?«

»Da.«

»A potem je prišla ona, te odvedla v svojo sobo, pa čaj, marmelada...«

»Ne, ne, ni bilo tako. Ni prišla ona. Potrkala je na steno. Prvič, drugič, tretjič. Tretjič je močno potrkala. Ob tej steni je stala njena postelja. Zbal sem se, če ni morda bolna. Šel sem k njenim vratom in vprašal, če smem vstopiti. — Prosim! — Odprl in zaprl sem vrata. Bila je v postelji. Nasmejala se je in vzkliknila: »Vstopite vendar, prosim.« — Vstopil sem in gledal v tla. — »Izvolite sesti!« — »Prosim, gospodična.« — »Saj sva vendar stara znanca,« je rekla; »šla sem malo prej v posteljo, da bi čitala. To je tako prijetno: čitati ljubavni roman v topli postelji, ko zunaj lije dež.« »Da, gospodična.« — »A vi ste mokri, mrzlo vam je.« — »Da, hvala na vprašanju.« — »Obrnite se malo in glejte v okno, jaz bom vstala in skuhala čaj. Imam tudi marmelade.« Obrnil sem se in gledal v okno.«

»Tele neumno.«

»Kaj ste izvolili reči?«

»Nič, nič, samo pripoveduj!«

»In, gospodje, nisem bil kriv, da je poleg okna viselo ogledalo. Videl sem, kako je vstala v srajci, noge, prsi, roke...«

»In ti si zamižal?«

»Žadeli ste, gospod.«

»Ajdi k vragu!«

»Nato je ona spregovorila in jaz sem odprl oči. Stala je pri peči, ogrnjena v svojo dolgo ruto. — »No, sedaj vam ni treba več gledati v okno. Obrnite se. Prosim vas, vzemite knjigo, pa mi čitajte, dokler se ne skuha čaj.« Vzel sem z vzglavja knjigo. Blazina je bila topla, dišala in mamila je. »Usedite se lepo na posteljo, tam je toplejše,« in nasmejala se je. Usedel sem se na posteljo in utonil v toploti. Črke so mi plešale pred očmi, čez nje sem gledal njo. Z ramena je padel konec rute, videl sem napeto srajco čez prsi, videl sem oblino kolkov in noge. Ko je bil čaj skuhan, je primaknila stol k postelji, postavila nanj skodelice s čajem, kruha in marmelade in se vsedla k meni. Roka mi je drhtela, čaj se je izlival, opekel sem si usta, jezik in ustnice; solze so mi prišle. — »Še malo čaja?« — »Ne, hvala,« sem jecjal z opečenim jezikom. »Toda marmelade še?« je tiho rekla in se nagnila čez stol, da so se pred mojimi očmi pokazale bele prsi. Glasno se je zasmejala, ko je videla, kako mi drhti roka. Odmaknila je stol in se zleknila po postelji. »Evo, tako bo slajše,« je šepnila. Z ustnicami je stisnila kruh z marmelado in mi ponudila. Ugriznil sem v kruh, marmelado in ustnice. Njene prsi so se bočile... »Svetilka,« je dahnila. Vstal sem in pihnil luč. Šel sem kot mesečnik, a ona je govorila izpod odeje kakor z drugega sveta: »Blatne čevlje imate, pomazali boste posteljo.« — Sezul sem čevlje. »Obleka vam je mokra...« Sleknil sem tudi obleko.«

Kukurikalo je dvignil glavo:

»Ali je postala noseča?«

Popotnik je okleval.

»Da. Ne vem.«

»Kako ne veš?«

»Tri dni nisem prišel domov. Hodil sem po livadah in spal po hlevih. Tri dni nisem jedel. Gorel sem. Da, gospodje, gorel sem.«

»In te je našla?«

»Da, našla me je.«

»In si zopet jedel marmelado?«

»Da. Vse to so bile samo ene sanje, velike sanje. Čez mesec dni sediva zvečer zopet tako. Pijeva čaj in jeva marmelado. »Poslušaj,« je rekla. »Poslušam.« — »Treba misliti na bodočnost. Noseča sem.« »Raj moj,« sem vzkliknil. Skočil sem, da jo objamem in poljubim. — »Sedi,« je rekla resno. »Dovolj teh neumnosti. Treba je, da si poiščeš kako službo...«

»Aha« — je zazijal Kukurikalo. »Pazi, Mladič, sedaj pride ono najvažnejše.«

Mladič se je ježno stresel, se preobrnil na svoji slamnjači in jima obrnil hrbet.

»In seveda sem iskal službo. Pisal sem prošnje in begal po mestu kot norec.«

»In našel si jo.«

»Da, našel sem jo. Ugrabil sem jo. Štirinajst kandidatov nas je bilo za to mesto: blagajniškega pomočnika v »Volni« d. d. Nekdo je imel staro mater, drugi štiri otroke, tretji je šolal dva mala nepreskrbljena brata. A jaz sem grizel, grizel in se zagrizel. »Ali si našel,« je vprašala. »Da, golobica.« — »Kje?« »Tu in tu.« — A ona se razjezi: »Ne vprašam tega, neumnež. Vprašam, če si našel stanovanje.« — Poiskal sem tudi stanovanje. Dve sobi, kuhinjo, kopalnico in sobo za služkinjo.«

»Tako, tako, samo naprej, sokol moj,« je zaploskal Kukurikalo s svojimi mesnatimi dlanmi. »Glej, Mladič, to je drugi del tvoje pripovedke o svobodni volji in posledica tvojega upora. Čuj, kje se bo končala tvoja filozofska marmelada.«

Mladič je zaškripal z zobmi, toda ni ničesar rekel.

»Da, vzela sva tudi služkinjo. Jedla sva v restavraciji, ker žena ni znala kuhati.«

»A od otroka nič.«

»Popolnoma nič. Nikdar ni bilo nič.«

»Potem: pohištvo na obroke, obleke, toalete, gledališče, kino.«

»Da. Inteligenca ima mnogo potreb.«

»In začel si jemati.«

Popotnik je klonil glavo:

»Da.«

»In?«

»Nič, sedaj sem tu.«

Hip je bila tišina v celici.

»Potem se je pretegnil Kukurikalo, spustil svoje kratke noge na tla in mirno spregovoril:

»Ali si čul, sokol moj, pripovedko tega Mladiča?«

»Ne. Ali je mar tudi on jedel marmelado?«

»Da. Toda njegova marmelada ni udarila ob blagajno neke delniške družbe. Njegova marmelada je udarila ob njegovo lastno glavo. A to je, vidiš, slabše nego, če bi udarila ob katerokoli blagajno. On hoče, da radi te svoje marmelade izpremeni družabni red...«

Mladič je skočil, stisnil pesti in obstal sredi celice.

Kukurikalo je sklonil glavo in se zleknil vznok po slamnjači. V celici je zavladovala tišina.

Čulo se je samo, kako po hodniku udarjajo podkve stražarjev.

Opomba uredništva: Ta črtica je izšla v aprilski številki zagrebške revije »Socialna Misao«, Preradovićeve ul. 42. Pisec te novele nam je poslal na našo željo sledeče avtobiografsko pismo:

»Druže! Ko ti je padlo v glavo, da zaprosiš moj življenjepiš, nisi mislil samo na desetko onih neizbežnih datumov, ki jih vsak živi človek zareže ob potu svojega življenja kakor kilometrske mejnike. Tebe zanima ono, po čemer in s čimer je rastla moja zavest, s čim se je ponašala moja mladost in v čem se je prelomil dozoreli človek v meni.

Toda vse, kar Ti morem ob tej priliki povedati, je to, da sem ostal večni tujec v tej malomeščanski sredini, v kateri sem se rodil, doraščal in v kateri danes živim. Lahko Ti povem tudi še to, da se kljub vsemu boju s to sredino ne morem ločiti od nje, ker sem žal kakor vsi pripadniki moje generacije privezan na njo z vezmi krvi, vzgoje in čuvstvovanja. To je tragikomedija tako moja kakor tudi vse moje generacije, ki je bila vzgojena v uradniških in kmečkih družinah, da postane mozeg in žila našega malomeščanskega življenja, a katero je zmlel mlinski kamen velike vojne in življenjska izkušnja, katero si je v njej pridobila — s čimer je prišla v spor s samo seboj, s svojo vzgojo in s svojim poslanstvom. Tako sem se torej tudi jaz z vso svojo generacijo v letih polnega življenja znašel pred težko nalogo, da se odpovem duhovni dedščini svojega očeta in svoje matere, svojih učiteljev in profesorjev, in da žagam vejo, na katero so me posadili. Da bom ona Nietzschejeva vrv, po kateri bo Zaratustrin plesač prešel z enega brega na drugi.

To je vse.

Razven tega ti lahko nanizam samo še nekoliko številk posameznih let, v katerih so se zgodile premnoge odločilne stvari za novejšo zgodovino človeštva — poleg mojega malo važnega rojstva, poleg mojih malo važnih življenjskih skokov in zapletljajev.

Rodil sem se v Novem (Hrv. Primorje) 1894. leta. Gimnazijo sem dovršil v Karlovcu. Leta 1914. sem odšel kot navaden vojak v vojno s »čuvveno vražjo divizijo«. To dobro svoje udeležbe v vojni sem opisal v nizu avtobiografskih novel v »Jug. Njivi« 1924 pod naslovi: »Hrvatski Vidovdan 1914«, »Srce Isusovo pod kundakom«, »Crni Vrh« in »Prvi pijetao velike noči«. L. 1915. so me zaprli radi veleizdajstva in zločina proti vojni sili države. V zaporu sem preležal poldrugo leto, oproščen sem bil na podlagi spričevala ravnatelja norišnice v Stenjevcu. Te dogodke sem opisal v avtobiografskem romanu »Crveni paragraf« (»Jug. Njiva« 1924-25). Odkar sem prišel iz zapore, sem se ubijal do konca vojne po vseh avstrijskih frontah. Po vojni sem se nastanil stalno v Zagrebu, kjer se v glavnem preživljam s peresom.

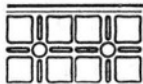
Do sedaj sem izdal: »Pjesme« (1919); novelo »Modri čovjek« (1920); roman »Šimimaronete« (»Jug. Njiva« 1924) in »Tri poema« (1928). V rokopisu imam knjigo novel »Tragikomedije slobodnih pera«, roman »Tri tajna Ivana Jakoga«, a sedaj pišem knjigo »Priča o marmeladi«. Kupa novel, pesem, feljtonov, književnih in gledaliških kritik, ki sem jih raztresel po mnogo zagrebških književnih revijah in časopisih, ne smatram za toliko važne, da bi jih imenoma našteval. — Stanko Tomašić.

Vsem podružnicam „Svobode“ in tudi ostalim delavskim društvom!

Da preprečimo medsebojno konkurencu, ki ni storjena hoté, vendar ni zdrava, in da se v enem kraju ne vrši več delavskih prireditev istega dne ali pa več večjih prireditev po raznih krajih, pozivamo vse naše podružnice in tudi vsa ostala delavska društva, da nam redno sporočajo datume vseh svojih prireditev (izletov, tekem, koncertov, predstav, sestankov, občnih zborov, akademij, predavanj, večjih veselíc, silvestrovanj itd.). Odločili smo se namreč, da bomo objavljali v vsaki številki »Svobode« terminsko listo delavskih kulturnih prireditev, da imamo tako pregled našega kulturnega dela in lahko delavci enih kra-

jev obiščejo prireditve drugod ozir. enega društva prireditve drugega. Do 20. vsakega meseca naj nam vsi sporoče na naslov »Svobode« prireditve, ki se vrše po 1. prih. meseca. Lahko pa tudi naenkrat vse, katerih termini so že določeni. Upamo, da bomo s tem mnogo dosegli in ne strašimo se izgube prostora v listu.

UREDNIŠTVO LISTA »SVOBODA«.

DRUŠTVENO ŽIVLJENJE.

Občni zbor mariborske »Svobode« se je vršil dne 12. aprila 1930 ob prav lepi udeležbi. Navzoči so bili tudi zastopniki nekaterih strokovnih organizacij, toda naša želja, da bi bile zastopane prav vse strokovne organizacije, se vendar ni izpolnila. Zato je morda potrebno, da na tem mestu ponovno poudarimo, da se »Svoboda« resno trudi ustvariti medsebojno zaupanje in vzaajemno delo in zato nima ničesar prikrivati.

Predsednik Presl je v izčrpnem poročilu očrtal delo in prizadevanje dosedanjega odbora. Največjo zaslugo za izobrazbo si je stekla »Svoboda« z rednim izdajanjem mesečne revije, kar je končno zasluga tudi naše podružnice, ki pomaga list vzdrževati. Samo žal, da je ta lepa revija, ki ne bi smela manjkati v nobenem delavskem domu, še mnogo premalo razširjena. Kot pozitivne rezultate dela odbora bi bilo vredno omeniti neštivilna predavanja, organiziranje delavskih gledaliških predstav, vzgajanje članov za strokovni pokret, podpiranje Cankarjeve družbe z nabiranjem članov itd. Glede »Priatelja prirode« odbor do zadnjega časa ni vedel zavzeti pravega stališča, ker je bil mnenja, da je z ustanovitvijo zopet nove organizacije ogrožen princip enotnosti kulturne organizacije, ki se je zlasti zadnja leta v »Svobodi« globoko usidral — bili smo proti cepljenju moči. Položaj pa se je razjasnil, ker je centrala utemeljila potrebo za to organizacijo in danes imamo tudi že mnogo »Svobodašev« pri »Priatelju prirode«. Nekoliko spora je bilo tudi z zvezo del. pevskih društev, ki je posegla v organiziranje gledaliških predstav. Tudi to vprašanje je bilo dokaj povoljno rešeno.

Izmed odsekov je pokazal največ aktivnosti pevski zbor. Dramatika se zaradi neugodnih okoliščin ne more oživeti, dasi bi bilo za to mnogo navdušenja. Tu se zopet izraža nujna potreba po primernih dvorani, če hočemo, da pride del. kulturno življenje do vsestranskega

razmaha. Šahovski klub začasno miruje, ker nima pravega mesta za shajanje. Telovadni odsek je bil 31. dec. 1929 oblastveno razpuščen. V preteklem letu se je tudi dosegla koncentracija večine odsekov v gospodarsko in upravno zajednico, tako da separatizma, ki je nekdaj razjedal podružnico, skoro ne poznamo več. Kritiki pa je podvreči zadržanje nogometnega odseka, pri katerem je najmanj proletarskega čuta in katerega vsedosej ni bilo mogoče pripraviti za harmonično delo s celoto. Nogometaši so bili vedno svet zase in se nikdar niso zavedali svojih dolžnosti napram podružnici. Stvar občne zboru je, da napravi tu red.

Odbor je poskrbel tudi za to, da bo »Svoboda« dobila lastne društvene lokale v novem »Zadružnem domu«, v kateri namen je podružnica podpisala več deležev. S tem smo se osvobodili gostilne, kar nam bo brezdvomno mnogo koristilo.

Iz tajniškega poročila Tanca posnemamo, da je nanovo pristopilo 20 članov, odstopilo pa 9, torej le majhen korak naprej. Odbor je izvršil svojo funkcijo v 13 sejah. Dopisov se je rešilo 214, kar je gotovo izraz precej aktivnega dela. V administraciji se je ustvaril stabilen red, ki naj se spoštuje tudi znanprej.

Blagajniško poročilo nam je podalo najlepšo sliko. Celokupni denarni promet je znašal nad Din 40.000.—. Centrali je bilo odračunanih Din 1726.—. Največ članarine je nabral pevski, najmanj pa šahovski odsek.

Po poročilu nadzorstva je bilo delo odbora odobreno in podana razrešnica.

Daljša debata se je vnela radi nogometnega kluba, v teku katere je bilo tudi ugotovljeno, da nogometa ne moremo priznavati kot proletarski sport. Delavski sport mora dati možnost udeleževanja najširšim množicam, če hoče res izpolniti svojo nalogo o negi telesa. Enajstletna nogometašev gotovo ni sport množice. Storjen je sklep, da se mora sportni odsek temeljito reorganizirati, ta-

koj pa se ukine njegova gospodarska avtonomija in se ga centralizira s podružnico, kakor se je to zgodilo že z vsemi ostalimi odseki. Nadaljna usoda sportnega odseka sploh pa je zvezana predvsem z izrednim občnim zborom tega odseka, ki je že sklican. Soglasnost občnega zbora je bila tudi v tem, da mora delavski sport čimprej prekiniti zveze z meščanskim sportom in odpraviti anomalijo, ki je edinstvena v del. pokretu.

Po želji zastopnika strokovne organizacije se bo bodoče gledališke predstave organizirale po predhodnem posvetovanju s strokovnimi zaupniki.

Končno je sklenjena tudi ustanovitev potnega sklada za izlet na Dunaj prihodnje leto. Naloga odbora je, da takoj vse potrebno ukrene glede prigrasitve in vplačevanja za potni sklad.

V odbor so bili izvoljeni: Presl, Teplý, Lipoglavšek, Petejan ml., Čeh, Kramberger, Potisk, Krištof Rezka, Tanc, Vidovič ml. in Dvoršak; v nadzorstvo pa: Vidovič st., Duh, Petejan st. in Eržen.

Po 3 urnem razpravljanju je bil dobro uspeli občni zbor zaključen. Sedaj pa z jekleno voljo in podvojeno silo na nadaljnje delo za naše kulturne ideale. Do prihodnjega občnega zbora moramo vsakega zavednejšega delavca prepričati, da je njegova dolžnost biti član »Svobode« — zajednice, ki gradi novo kulturo. — I.

Rogaška Slatina. — Tukajšnja podružnica »Svobode« je imela 17. marca 1930 svoj prvi redni občni zbor z obširnimi dnevnimi redom. Po prečitaniu zapisnika ustanovnega občnega zbora je podal poročilo predsednik »Svobode« Lipovšek ter med drugim omenil potrebo kulturne organizacije in delovanje v isti za prosep delavske izobrazbe. — Sledilo je obširno poročilo tajnika B. Jugovarja. Iz poročila posnemamo sledeče: Težkoče, ki jih ima kulturni pokret v kraju, kjer je ljudstvo pod vplivom cerkve in gostilne, so nepopisne. Namen »Svobode« je dati svojemu članstvu priliko, da se udeleži v dramatičnem, tamburaškem in pevskega odseku (sedaj pripravljamo ustanovitev pevskega odseka), da tudi delavstvo pokaže svoj interes na kulturnem ustvarjanju. Kajti ne smemo biti kakor stroji, zavedajmo se, da je tudi v nas dosti moči in volje, da tudi mi lahko korakamo z duhom časa.

Imamo dobro revijo, ki vsaki mesec prinaša dosti zanimivih stvari iz delavskega življenja. Poglavlje zase pa tvori proletarska umetnost in literatura, ki je v reviji častno zastopana. In to je dokaz, da gre naša pot kvišku.

Dopisov smo dobili nad 200. Odposlali smo jih 80, največ centralnemu tajništvu.

Blagajniško poročilo ni bilo obširno, ker podružnica nima mnogo članov in tudi drugih dohodkov nima kot od gledaliških predstav.

Članstvo je vzelo poročilo predsednika, tajnika in blagajnika na znanje. Na predlog kontrole se je izrekla odboru zaupnica.

Za predsednika podružnice je bil ponovno izvoljen Franjo Lipovšek, za tajnika Beno Jugovar in za blagajnika Jože Sitter. V odbor pa: Weinberger Engel, Sitter Urh, Puffler Franc, Karat Ladislav.

Pri točki »razno« je imel Lipovšek pomemben govor o Cankarjevi družbi; dejal je: Vsakemu je znano, da imamo poleg »Svobode« tudi »Cankarjevo družbo«. Dolgo smo pričakovali take družbe, in sedaj, ko se nam je ta želja izpolnila, ne sme biti nobenega med nami, ki ne bi bil član »Cankarjeve družbe«.

Lansko leto smo dobili 4 lepe knjige, letos bodo knjige še lepše. Zato, kdor še ni član, naj stopi k poverjeniku, ki je vedno pripravljen, da vsakega vpiše.

Sklenilo se je tudi, da pristopimo k turističnemu društvu »Prijeteli prirode«.

Med debato se je mnogo razpravljalo o bodočem delu, o dobrih knjigah, ki jih izdaja »Proletarska knjižnica«, in tudi o »Umetniški Matici«, ki nudi svojemu članstvu za letnih 24 Din 2 lepi umetniški sliki.

Občni zbor je pokazal veliko volje do dela, povsod se da delati, samo volje in veselja je treba. In veselja do dela je dosti, zato tudi upamo, da se bo naša »Svoboda« lepo razvila, da bo postala mogočen stebel proletarske kulture v našem kraju. Kolja.

Jesenice. — Tu se je 30. marca vršil izredni občni zbor »Svobode« s sledečim dnevnim redom: 1. Čitanje zapisnika zadnjega občnega zbora. 2. Poročilo začasnega odbora. 3. Volitev novega odbora. 4. Razno.

Stražisar kot začasni funkcionar podružnice »Svobode«, otvori izredni občni zbor, se oprusti vsled zakasnitve, ker je bil službeno zadržan in predlaga, naj se izvoli predsednika občnega zbora. Predlaga se njega samega, za kar se zahvali, pozdravi navzoče ter preide na dnevni red in predlaga, naj se imenuje zapisnikarja občnega zbora.

Kot zapisnikarja se enoglasno imenuje Bernarda, ki prečita zapisnik zadnjega občnega zbora, kateri se brez nadaljnega odobri.

K drugi točki dnevnega reda poda kratko poročilo Stražisar in navaja, kakšne težkoče je imela podružnica od 6. januarja 1930 dalje in izjavlja, da se tudi seje odbora niso vršile redno vsled tega, ker je bilo vsako sejo treba prijaviti

oblasti in je bilo vse delovanje podružnice spojeno z občutnimi stroški.

Moretti pozdravi občni zbor v imenu centralnega odbora in preide na članek, kateri je izšel v januarski številki »Svobode«, vsled katerega je nastala med člani »Svobode« zmeda. K temu izjavlja, da od strani članov »Svobode« navedeni članek ni bil pravilno tolmačen in je mnenja, da vsak zaveden delavec mora stremeti za tem, da je strokovno, gospodarsko in kulturno organiziran, torej članek v »Svobodi« je bil v splošnem dobro zamišljen, a pisan je bil preveč rigorozno in vsled tega so se čutili prizadeti voditelji užaljeni. Nadalje izjavlja, da je na podlagi čitanja zapisnika ugotovil, oziroma je razvidno, da ima podružnica zelo dobro vodstvo in se mu čudno zdi, da so zaradi članka v »Svobodi« odstopili glavni voditelji.

Jeram izjavlja, da se je od strani članov pri »Svobodi« že delj časa na tihem govorilo, da je napisal članek v »Svobodi« on in poda izjavo, da istega ni on napisal in da kot strokovničar ni nikdar posegal v delovanje kulturne organizacije in je mnenja, da »Svoboda« mora delati v sporazumu z vsemi drugimi organizacijami oziroma delavskimi korpacijami ter navaja, da je na zadnjem občnem zboru »Svobode« skušal napraviti prijateljske stike, kar se pa ni upoštevalo, temveč se ga je nahrulilo. V nadaljnjem izjavlja, da strokovna organizacija ni nikdar sabotirala »Svobode«, da bi pa agitirala za »Svobodo«, pa tudi ni imela mandata; izraža, da bo treba z roko v roki spasiti delavski položaj in likvidirati vso spornost in ako se to zgodi, bo imela »Svoboda« zaupanje in vsi strokovno organizirani možje bodo pošiljali svoje otroke v »Svobodo«, katera jim bo preskrbela razvedrila, strokovna organizacija pa bo skrbela za želodec.

Franc Franc pozdravlja Jeramov govor, kritizira pa, zakaj da se Jeram ni nikdar pojavil na članskih sestankih »Svobode«, kjer bi kot strokovničar lahko marsikaj koristnega priporočal članom. Navaja, da ni lepo, ker so člani odstopili in bi se morali nahajati na današnjem občnem zboru in povedati svoje mnenje; apelira na člane, da naj ostanejo zvesti svoji organizaciji in naj izvolijo novi odbor.

Žnidar konstatira, da je žalostno, ker je prišlo do izrednega občnega zbora in da se je to zgodilo ravno v času, ko je »Svoboda« delala v polnem razmahu in da se centralni odbor ni zavedal dolžnosti, da je treba isto z vsemi sredstvi podpirati. Ugotavlja, da je žalostno, ker je delegat centrale Moretti priznal, da je bil članek v januarski številki »Svobode«

pisan preveč robato, ni pa vplival na to, da centrala omenjeni članek prekliče; omenja, da je odbor stavil centrali dopis, naj članek, pisan v januarski številki »Svobode«, prekliče, centrala pa je navedeni članek podpirala. Prizna, da mora biti vsak član tudi gospodarsko in strokovno organiziran, ako pa v teh organizacijah delovanje ni marksistično, ne more biti član. Zdi se mu pa razveseljivo, da je prišlo do zmede v »Svobodi«, ker je s tem »esperanto-klub« prišel do razmaha. H koncu poda izjavo, da, ker gospodje pri zelenih mizah nimajo pojma, kaj je delavska kulturna organizacija, izstopa iz »Svobode« in stavlja vprašanje, ako sme nadalje prisostvovati občnemu zboru.

Jeram Jurij je mnenja, da nima prava, ker je izstopil, in tudi ne pomena, da še nadalje prisostvuje občnemu zboru.

Stražisar Jožef je mnenja, da lahko ostane.

Škrl predlaga, naj se o tem glasuje.

Pleš predlaga, naj sam odloči; ako hoče, naj ostane, ako hoče, pa lahko tudi odide. Nato zapusti Žnidar občni zbor.

Škrl poudarja, da »Svoboda« lahko ostane kompaktna, ako centrala prekliče priobčeni članek v »Svobodi«, ker odstopivši člani »Svobode« ne morejo postati člani strokovne organizacije, ker bi morali podpisati tozadevne izjave. Obžaluje, da bi se »Svoboda« vsled takega diktata razšla. Opozarja na resolucijo, glasom katere je kulturna organizacija »Svoboda« samostojna in gre svojo pot, ne da bi se naslanjala na katerokoli drugo organizacijo. Predlaga, da centralni odbor članek, pisan v januarski številki »Svobode«, prekliče in vsem sodrugom bo zopet odprta pot nazaj v »Svobodo«.

Dr. Jelenc kot delegat centralnega odbora povdarja, da je potrebno, da so vsi člani »Svobode« tudi strokovno organizirani. Razlika je le v tem, da kdor ni zaposlen v tovarni, ni obvezen. V glavnem pa je treba stremeti za tem, da je vsak član po možnosti član vseh delavskih organizacij; ugotavlja, da z ozirom na veliko število tukajšnjega delavstva občni zbor ni sijajno obiskan ter predlaga, naj se izvoli odbor, kateri bo sposoben.

Gregorčič predlaga, da centralni odbor prekliče članek januarske številke »Svobode«.

Škrl predlaga, da se o tem glasuje.

Jeram Jurij stavlja predlog, da občni zbor prizna, naj dr. Jelenc k jeseniškemu občnemu zboru v reviji »Svobode« točno objavi in podrobno raztolmači, kako je mišljen članek, pisan v januarski številki »Svobode«.

Stražišar da predlog Škrla na glasovanje, za katerega je glasovalo 11 članov, na to se je glasovalo o predlogu Jerama in je bil izglasovan s 13 glasovi.

Nato se je prešlo k volitvi novega odbora.

Moretti poroča, da se je na predvečer občnega zbora na sestanku debatiralo o vseh vprašanih ter se je na podlagi vsestranskega razmišljanja in debate sestavilo kandidatno listo, katero prečita in priporoča v izvolitev.

Stražišar stavlja vprašanje, ako ima kateri izmed članov pomisleke k predloženi kandidatni listi, ozir. ako kdo predlaga drugo.

Ker nikdo ne ugovarja, da Moretti prečitano kandidatno listo na glasovanje in je sprejeta z 18 glasovi, proti 3.

Izvoljeni so sledeči: Jeram Martin, Smolnikar Albin, Bernard Nikolaj, Stražišar Viktor, Flik Jakob, Pleš Andrej, Ravnikar Franc, Stražišar Leopold, Zugvic Ant., Rotar Filip, Vovk Jožef, Štravs Pavel in Gregorčič Joško.

V raznoterostih poudarja Jeram, da bo gospodarska organizacija stala »Svoboda« v vsem na strani in je siguren, da bo ista postala to, kar mora postati.

Ker je dnevni red občnega zbora izčrpan in se nihče več ne oglasi k besedi, se zaključí ob 12. uri.

Bernard Nikolaj, t. č. tajnik.

Centrala odobrava postopanje svojih zastopnikov. Moretti in dr. Jelenec sta se izjavila, da je njihova razlaga onega članka v tem poročilu točna in da ni potreba kake nove razlage. Jeseniška »Svoboda« bo s tem zopet redno delovala.

Bistrica nad Mariborom. — Občni zbor tukajšnje »Svobode« se je vršil v gostini Rottner 22. marca ob 20. uri. Od 45 rednih članov je bilo navzočih 40. Od lanskega občnega zbora se je članstvo povečalo za 9. Pevski odsek šteje 20 članov napram 26 na lanskem občnem zboru. Podružnica je imela v pretekli funkciji dobi 3 prireditve. Dvakrat je posetila gledališke predstave v Mariboru.

Poleg gojenja petja se peča tudi s predavanji. Doslej je bilo dvojje predavanj. Na programu ima tudi ustanovitev knjižnice.

V imenu centrale je Presl iz Maribora opozoril na te-le naloge: nabiranje novih članov in podpiranje lista, skrb za Cankarjevo družbo. List naj se nikar brezbrizno ne položi na polico, ampak naj se vsakdo poglobi v vsebino. Če si niso na jasnem, naj imajo diskuzije. List je za kulturno organizacijo velika pridobitev in se mu mora posvetiti zasluženjo pažnjo.

V najlepšem razpoloženju je bil občni zbor zaključen.

V odbor so bili izvoljeni povečini stari člani. Predsednik je zopet Kreuh, ki je vnet in tudi prepričan »Svobodaš«.

Leše-Prevalje. — Podružnica »Svobode« je imela 23. marca svoj redni občni zbor na Lešah, na katerem je pa manjkalo mnogo članov iz Prevalj. Poročila funkcionarjev so bila razveseljiva. Videlo se je, da se je »Svoboda« pri nas dvignila, kljub slabim gospodarskim razmeram, kakor n. pr. kriza pri premogovniku, ki je trajala vse poletje in je bila vzrok, da je odpotovalo mnogo delavcev »Svobodašev«, med njimi predsednik Jovan, tajnik Garber Bogom., gospodar M. Švab in dr., v tujino. Prizadet je bil pri tem najbolj tamburaški odsek. Pozdravilo se je pa zopetno oživiljenje dramatičnega odseka, odkar mu režira s. Jamnikar. V bolj žalostnem stanju je knjižnica zavoljo starih knjig, ki se pa bodo dale vezati, odn. nabavile se bodo nove. Razpravljalo se je še o društvu »Priatelj prirode«, le, da še nismo imeli točnih navodil. Pozdraviti je pa premirje s strok. org., ki se je doseglo po prečitani pisma od centrale z dne 30. dec. 1929. Omenila se je še maškarada, ki je bila, kakor vse prireditve »Svobode«, prav dobro obiskana in nova igra »Mati«, ki se pripravlja. V novi odbor so bili izvoljeni: preds. Dretnik, podpreds. Zalaznik, tajnik Jurač D., nam. Prevc Julka, blag. Vošank Iv., nam. Topolovec Ant., gospodar Stanovšek H.; revizorja Jamnikar Eng. (režiser) in Šrot Lenčka; knjižničar Fužir F. Odborniki: Golob, Santič, Praznik, nam. Jelenko, Šrot F., Engler M. — Apeliramo na novi odbor, da bo tudi tako in še bolj agilen kot je bil stari.

Zalog. — Podružnica »Svobode« Zalog je imela dne 30. aprila 1930 svoj redni občni zbor. Podružnični funkcionarji so podali svoja poročila, katera so bila soglasno sprejeta. Iz poročil je bilo razvidno, da je bil odbor na mestu ter delal v smislu pravil. Mal spor, kateri je nastal med letom, se je na občnem zboru poravnal. Zastopnik zveze Mihevc je v svojem kratkem, a temeljitem govoru, vzpodbujal navzoče k še bolj neumornemu delovanju ter povdarjal, da smo popolnoma na pravi poti, akoravno je radi tega izstopilo nekaj članov, kateri so pa že itak zaostajali na članarini. Zaključuje z besedami: bolje manj, a dobrih članov, kakor pa mnogo razgrajacev ter neplačnikov članarine. Uspeh tega odločnega nastopa se že vidi, ker pristopajo novi člani.

Vič-Glince. Na občnem zboru 1. februarja 1930 podružnice »Svobode« Vič-

Glince se je izvolil in konstituiral novi odbor sledeče: Predsednik Vrbec Franc, nam. Šinkovec Ivan, tajnik Pezdur Ivan, nam. Odbornik Polde, blagajnik Vrhovec Jože. Odborniki: Petrovič Karel, Virant Anton, Tomšič Franc, Jandl Anton, Peterca Andrej, Remškar Bertil. — Novi odbor dela na tem, da se zopet podružnico oživi s tem, da se ustanavlja športni klub, kolesarski klub in tamburaški odsek.

Senovo pri Rajhenburgu. — Tukajšnja podružnica je imela dne 16. marca t. l. svoj IV. redni letni občni zbor, ki je podal sledečo bilanco: knjižnice, prireditve predavanj in družabnih sestankov, delovanje priključenega odseka »Svoboda«, »Delavske godbe« na pihala in Cankarjeve družbe. Kljub neprikladnim razmeram med tukajšnjim proletarijatom, ki je večinoma rekrutiran iz kmečkih ljudi, se ipak drži, računajoč na — prihodnost! Kdor ve, kaj se pravi orati ledino, bo ponosen na storjeno delo, zavedajoč se: kar se s trdom ustvarja, se dobro, zdravo ustvari. S Cankarjevo družbo smo lahko zadovoljni: 102 člana za leto 1930 ni malenkost za naš kraj! — Knjige ceni vsak, kateri jih je temeljito naštudiral, razen par pobožnjakov, ki se v svoji jezici strese nad Marto, ki je spoznala Kristusove »namestnike« in pa — banke! Cerkveniku s svojim očenašem lahko zamerijo literati, ne radi slovnice, ali pa »surovega« pisanja, temveč radi njegove vede onim, ki so jim bile knjige namenjene. Koledar je krasna ilustracijska oprema, ki je odnesel na tem polju pač prvo mesto, da ne omenjamo dr. Tume alpinizem in druga dela naših pisateljev. Jacka Londona bo treba našemu proletarijatu nadaljevati, da se z njegovim delom spozna, kajti njegov arhiv je brezdvomno pester. Statistika F. Uratnika in D. Lončarja je jako poučna knjiga, posebno za zaupnike delavskih organizacij. Tako Cankarjeva družba. Upamo, da tudi letos zberemo tako mogočno armado Cankarja. Letos je radi velikega praznovanja pri TPD ovira pri nabiranju članov, ker delavstvo že skoro za golo življenje ne zasluži. Odbor je ostal v podružnici skoro isti, razen izpremembe v nadzorstvu, ter je naslednji: predsednik Mlakar Jože, tajnik Baraga Ivan, blagajnik Brenc Rudolf, podpredsednik Zupanc Franc, II. tajnik Cilinšek Rudolf, 2. blagajnik Mlakar Slavko, knjižničarka Sinkovič Pavla, gospodar Alojz Kralj. Nadzorstvo: Rih-ter Jože, Petretič Ludvik. lb.

Opozoritev vsem našim društvom!

Uradni list kraljevske banske uprave dravske banovine št. 50 z dne 16. tm. prinaša uredbo o novih banovinskih davščinah, iz katere priobčujemo najvažnej-

šo, ki se tiče prireditev raznih društev in tudi naših podružnic:

Banovinska davščina na plesne prireditve, podaljšavo policijske ure in 50%na doklada na državno veselilčno takso.

§ 4.

Za vsako javno plesno prireditev se plačuje v mestih in kopališčih banovinska taksa Din 300.—, v trgih Din 180.—, v vseh ostalih krajih pa Din 80.—.

Oproščene so te takse plesne šole glede plesnih vaj, če se pri njih ne točijo alkoholne pijače.

Ta taksa se more v mestih in letovskih krajih odmeriti počez.

§ 5.

Za vsako podaljšavo policijske ure se plačuje v mestih in kopališčih banovinska taksa Din 100.—, v trgih Din 60.—, v vseh ostalih krajih pa Din 30.—.

Ta taksa se ne pobira, če je že plačana taksa iz § 4. te uredbe.

Zadnji odstavek § 1. velja tudi tukaj.

§ 6.

Banovinsko takso iz §§ 4. in 5. pobirajo in jo odvajajo banovinski blagajni oblastva, pristojna za izdajanje dovolil za plesne prireditve, odnosno za podaljšavo policijske ure.

Dokler banovinska taksa ni plačana, se dovolilo ne sme izdati.

§ 7.

Na vse prireditve, za katere se plačuje od vstopa 20%na državna taksa po tarifi postavki 99. a, točki 2.5. in pripombi 5. zakona o taksah, se pobira 50%na banovinska doklada.

Kinematografska podjetja plačujejo 4%no banovinsko takso od vrednosti vstopnic.

§ 8.

Takso iz § 7. pobira hkrati z državno takso pristojni finančni urad, ki pobira tudi državno takso in jo mesečno odvaja banovinski blagajni.

Priporočamo društvom, da to upoštevajo in pred vsako prireditvijo dvakrat premislijo, kaj prirede in kako prirede. Bolje nič, kot drago ali zguba. Po navodilih pa naj se točno ravnaajo.

Seznam prireditev v prihodnjih mesecih:

Junij:

8.—9.: **Ljubljana:** Desetletnica SK »Svobode«; tekme, ki se jih udeležita tudi SK »Red Star« Knittelfeld in SK Primorje Ljubljana.

8.—9.: **Sarajevo:** 25 letnica podružnice »Priateljev prirode«.

Julij:

6.: Mednarodni zadružni dan; prireditve delavskih zadrug.

Avgust:

15.—26.: **Dunaj:** Prireditve Mednarodne zadružne zveze.

Delavski oder »Svobode« v Ljubljani je na sestanku v torek, 15. aprila 1930, zaključil delo te sezone ter določil vse potrebne predpriprave za uspešno jesensko sezono. V repertoar, ki se bo pripravil za novo sezono, so bila sprejeta naslednja dela: *Galsworthy: »Borba«, Gorkij: »Na dnu«, Frank: »Vzrok«, Cerkvenik: »Očiščenje«* in eno Cankarjevo delo. Pretekla sezona je privedla na oder par dobro uspešnih del, vendar nas pa radi preslabe organizacije ni mogla popolnoma zadovoljiti, ker ni izpolnila vsega določenega programa. Vsak začetek je težak. Tako je bil težak tudi ta prvi korak k stalnemu Delavskemu odru v Ljubljani. Sedaj pa se bo na podlagi pridobljenih izkušenj in že opravljenega dela lažje nadaljevalo. Potrebna je širša organizacija, ki naj privede iz delavskih vrst na oder novih igralcev. Tu ne gre samo za vprašanje igranja, ampak za kulturno-vzgojno delo, ki ga vrši oder s svojimi člani. Zato bodo sprejele vse strokovne organizacije tekom poletnih mesecev vabila k sodelovanju njih članov pri Delavskem odru. Odbor odra bo nadaljeval s svojim poslovanjem, člani pa so se v najtoplejšem zadovoljstvu in iskrenosti poslovlili z veselo mislijo na novo jesensko delo.

Izpiti v Delavski šoli v Beogradu.

V nedeljo 30. marca so se vršili izpiti slušateljev Delavske šole v Beogradu. Izpiti so uspeli naravnost sijajno. Vsi prisotni so se divili zelo velikemu znanju učencev ne le iz strokovne prakse in teorije, iz predpisov vseh treh delavskih zakonov, iz zgodovine, sociologije in ekonomije, nego zlasti posebni sposobnosti slušateljev, da samostojno, lepo in odločno govorijo. Predsednik izpraševalne komisije je bil s. dr. Drag. Djurić, profesor na Univerzi. Izpraševali so ss.: Luka Pavičević — sindikalno prakso in delavsko zakonodajo, Milica Topalović — zgodovino in sociologijo in dr. Živko Topalović — ekonomijo. Poleg večjega števila starih sodrugov sta prisostvovala izpitu tudi člana uprave jugoslovanskega učiteljskega združenja g. Milutin Stanković in sodr. Danilo Milanović. Izpita so se udeležili sledeči sodrugi:

Muharem Alijagić, krojaški delavec; Mihajlo Banković, tehničar; Dušan Djordjević, čevljarški delavec; Petar Buletić, čevljarški delavec; Imre Kronek, ključ. delavec; Milovan Jolić, trgovski pomočnik; Mihajlo Rajković, tehničar; Ljubivoje Kirilić, limarski radnik; Jovan Stanišić, čevljarški delavec; Djordje Sremčević, trg. potnik; Milutin Vuković, priv. nameščenec in Drag. Djurić, uradnik.

Izpiti so trajali od 9. do pol 1. pop. Na koncu je čestital predsednik komisije slušateljem na uspehu, v imenu slušateljev pa se je sodrug Mihajlo Banković najsrčneje zahvalil predavateljem za njih velik napor za vzgojo bodočih agitatorjev v delavskih organizacijah.

KNJIGE IN KNJIŽNICE.**Cankarjeva družba in delavci.****Ivanka Vožank, Leše pri Prevaljah:**

Presenetila nas je Cankarjeva družba s svojimi knjigami, katerih bi ne smel pogrešati noben delavec. Naši ljudječitajo sicer radi le zaljubljene povesti in zapletene romane, a Cankarjeva družba nam je dala svojo knjigo »Daj nam danes...«, nekaj, kar je pisano samo za nas. Vtis, ki ga je napravila ta knjiga na naše duše, pač ni vtis sebičnosti, ampak samospoznanja, utehne in usmiljenja! do našega sočloveka. saj to je roman nas samih, ko

srečamo v njem osebe tako sorodne naši usodi. Res pravi užitek je ta knjiga, le, žal, premalo obširna je.

J. P. iz Sarajeva:

Z velikim veseljem sem prečital svoječasno objavljen poziv članom Cankarjeve družbe, da se udeležijo kritike publikacij, izdanih za prvo leto obstoja družbe. Kolikor je meni znano, je to prvič, ko tudi navadni delavec sme, odn. ima možnost izraziti svojo kritiko o tiskani besedi naravnost tam, odkoder se mu ona nudi. Kot poznavalec naših razmer se mi

nehote vsiljuje vprašanje, ali tudi v resnici smemo navadni delavci od srca napisati vse tako, kakor to iz izdanih knjigah Cankarjeve družbe čutimo? Jaz zaenkrat verujem v iskrenost dotičnega poziva in sem se odločil, da napišem tudi svoje mnenje. Upam, da nisem še prepozno tega izvršil. Končno sem knjige veliko pozneje dobil kot ostali člani.

V celoti, po mojem mnenju, je treba knjige Cankarjeve družbe za prvo leto obstoja družbe v vsakem oziru pozdraviti. Z začudenjem človek gleda, koliko je že v prvem letu opravljenega velikanskega dela na polju delavske literature med slovenskim delavstvom. Za to veliko in požrtvovalno delo vodilnega odbora Cankarjeve družbe, odnosno njenega ožjega kroga uredništva za izdajo knjig naj velja za prošlo in za bodoča leta naša iskrena zahvala in to posebno takrat, če bodo vsa nadaljnja leta knjige tako skrbno urejene in opremljene, kakor lansko leto in če bo vsebinska smer čtiva ostala ista, kakor se je to že v prvem letu v izobilju pokazalo.

Toliko v splošnem in sedaj se hočem detajlno dotakniti nekih stvari, ki meni ugajajo ali pa mi tudi ne ugajajo. Prosim, da se mene napačno ne razume, ker vsak ima svoj okus in pa vsaka tudi najboljša stvar ima lahko svoje pomanjkljivosti.

a) *Koledar*. V celoti dober. Ne ugajajo mi pa v prvi vrsti nekateri verzi v rubriki »Zabeležke«. Večinoma zvenijo nekako preveč prisiljeno in pri nekaterih se preveč očitno vidi, kakor bi se izogibali n. pr. besedi »delavec« (julij in avgust). Dober verz je n. pr. pri mesecu juniju, nasprotno oni pri septembru je skoz in skoz ponesrečen s prvo besedo »ljudje«; ne more se vendar vse ljudi pod dotično dejanje sumarno vzeti, temveč le bogate. To bi bilo konkretnije. Ponesrečen je tudi verz novembra. Ali se ne moremo že enkrat popolnoma otresti starokopitne verske tendence (z besedami: vsi svetniki — verne duše). Ravno tako je z decembrom, kjer se avtor le ne more odtrgati od tradicionalnega: »Mir onim, ki so dobre volje.« Zadnja vrsta tega verza je po mojem mnenju konfuzija, ker kdor je nemiren, ne more biti obenem dobre volje in to tudi v prenešenem smislu ne. Da se ne uporabijo v bodoče taki ponesrečeni verzi pri posameznih mesecih, bi bilo po mojem mnenju boljše citirati kakšen izrek odnosno misel svetovnoznanih mislecev, posebnostih, ki so v zgodovini delavskih bojev znani.

Slike na str. 53 in 55 so preveč črne in nejasne — znak slabih klišejev.

Potopis Iv. Krefta (str. 51—61) je dober, samo kvarijo ga nekoliko neke malenkosti, n. pr. napake pri imenih. Menim, da je n. pr. češčina slovensčini bližja in zato bi bilo primernejše »Labe« mesto »Laba« in »Vltavski« mesto »Moldavska«. Na nekaterih mestih je malo nejasen v izražanju, drugod pa zopet nekoliko prisiljeno zapada v filozofiranje, kakor da bi se hotel za vsako ceno prikupiti. To bi lahko opravil iz početka ali pa ob koncu članka.

Nace Mihevcva »Mati« (str. 68). Prvi del dober. O drugem delu, mislim, da je paralela slaba, ker če mati enkrat tako daleč pride, da obupava, potem v tem razpoloženju ni več dostopna vtisom dogodka materinske ljubezni ptice — lastavice. Mihevc pa pridobi 90 odstotkov na vrednosti kot pisatelj, ako prične enkrat pisati v tretji osebi in ne vedno le jaz, jaz in zopet jaz.

Talpa: »Slovenska soc. književnost«. Imenitna stvar v informacijo in pouk. Samo eno napako ima: več kot predolga je. Ali ne mislite, da poučne stvari v knjigi koledarskega formata kar na celi tiskani poli niso za navadnega delavca predolge in da delavec potem take članke po krivici smatra za težke in antipatične? Zato ne bi bilo slabo po mojem mnenju take stvari nekako pametno razdeliti.

Isto napako ima dr. Tuma: »Cankar, природа, alpinizem« kot ena celota. Ali ne bi bilo tukaj mnogo bolje, da se razdeli na dva članka? To tembolj, ko sta si prvi del z drugim tako malo v vsebinski zvezi.

Mnogo kvari pri čitanju, ako se v en članek vrine kar cela pesem, kakor je to na strani 116 s Kozarjevo »Cestar«.

Klopčičevo »Graničarjevo hrepeneje« nam pove bore malo. Menda je to le neki »Füllstück«?

Ivana Vuka »Bele noči« so za delavski koledar brez vsake vrednosti zbog svoje sentimentalne sanjarije. Pripovedovati utrujenemu delavcu o lepoti belih noči, ko je njegovo celo življenje ena velika črnina, je preveč. Od Vuka smo vajeni boljših stvari.

Ostalo v koledarju je dobro.

b) A. Cerkvenik: »Daj nam danes naš vsakdanji kruh« je tako imenitna stvar, da mu lahko z navdušenjem zakličemo: Daj nam še več takih stvari! Da je to za nas dobra stvar, se pozna že po tem, da se v njega tako zaganjajo zlasti iz okolice »Slovenca« in bo najbrže kmalu tudi na indeksu — vsaj v Sloveniji. Kakor da bi bil Cerkvenik kriv, da se pod vtisom dvatisočletne krščanske kulture v praktičnem življenju v resnici vse tako

približno odigrava, kakor nam je to lepo in realistično naslikal. Nič pri njem ne kvari na stvari okolščina, da n. pr. navadni delavki polaga v usta preučene besede. Pesnik ali pisatelj ima vedno pravo svoje dobre in idealne vzore naslikati v nekoliko bolj živih barvah. Knjig podobne smeri in vsebine naj Cankarjeva družba ne zanemarija.

c) Isto, kar velja o Cerkvenikovi knjigi, velja tudi o dr. Lončarjevi in Filip Uratnikovi razpravi. V tej smeri naj se le nadaljuje. Oba dva zgoraj omenjena pisatelja sta vsak v svojem delokrogu mojstra par excellence in želeti je, da svoje znanstvene razprave za člane Cankarjeve družbe še pomnožita. Takih stvari nam je še veliko potrebno.

d) Jack London »Mož z brazgotino« je dobra stvar, čeprav je konec nekaterih črtic precej ameriški: na kratko odsek. Jack London je moral spisati še katere boljše stvari, če je res vse to, kar se o njem v naših publikacijah piše. Pa to pride morda zopet prihodnjič na vrsto.

To bi bila torej moja kritika. S tem pa nočem stvari bagatelizirati, ker povedal sem vse tako priprosto sam od sebe, kakor se mi kaj zdi, da je prav ali pa ne.

Martin Andersen Nexø: Proletarske novele. Krščansko-socialno delavstvo v Ljubljani si je ustanovilo posebno delavsko založbo za izdajanje knjig. Ta založba je začela izdajati »Krekovo knjižnico«, ki nudi svojim članom za 4 Din mesečne članarine po tri knjige letno. Prvi njen zvezek je ravnokar izšel in sicer sedem novel danskega proletarskega pisatelja Martina Andersena Nexø, iz njegove zbirke »Proletarskih novel«. Bolj srečne izbire bi si »Krekova knjižnica« za svoj prvi nastop ne mogla zamisliti; ta njen prvi zvezek vsebuje odličen program in veselilo nas bo, če se ga bo držala tudi pri nadaljnjih svojih edicijah.

Dasi je Nexø praznoval lani že šestdesetletnico svojega plodovitega življenja, smo ga Slovenci šele zadnjih par let začeli spoznavati, kajpada iz nemških izdaj, ker slovenskih še do zdaj nismo imeli. Lanska »Svoboda« je prinesla njegovo autobiografijo in dve črtici. Kdo ve, bomo li kedaj dobili v slovenskem prevodu njegovega »Pelle-ja Osvojevalca«? Saj je tako soroden tudi slovenskemu delavcu, ker je usoda proletarijata pri vseh narodih enaka.

To prvo izdajo »Krekove knjižnice« morem le pohvaliti, dasiravno bi izbira novel bila lahko še bolj izrazita. So pa vendar vse izvrstne ilustracije težkega proletarskega življenja, med katerimi vpliva »Bežno poletje« kakor odhiti, ka-

kor solnčni žarek v mračno pokrajino in blažilno vpliva s svojim optimizmom. Med sedmimi novelami, realističnimi skicami, je »Srečanje« najpomembnejša, ker globoko poseže v ves kompleks socialnih vprašanj in nam predstavi kapitalizem v vsej svoji nagoti. Delavski založbi gre zato priznanje, ker se ni pomišljala sprejeti te črtice v zbirko, ki gotovim krogom gotovo ni pogodu. Ne čudimo se »Slovenčevi« oceni te knjige, ki z oproščajočim protektorstvom knjigo sicer pohvali, ali... spodtika se nad naslovom. »Proletarske novele«? Hm. To zveni čudno prevratno. Sumljivo. Izliva takorekoč. Pa bi dali drugačen naslov... No, kakšen na primer? Cvetje iz vrta sv. Frančiška? Trnjeva krona? Potem bi pa imeli lahko opraviti z avtorjem. On sam je dal naslov »Proletarske novele« zbirki črtic, ki opisujejo življenje delavcev-proletarcev, a črtice, ki opisujejo življenje na kmetih, je nazval »Kmečke novele«. In svetu, ki se divi njegovim spisom, še ni prišlo na misel, da bi se nad tem spodtikal. Je pač razloček med Kopitarjevo ulico in Miklošičevo cesto, kjer imajo vsak dan opraviti s proletarci. Knjigo vsemu delavstvu prav toplo priporočamo. Krošlov prevod je dober, oprema knjige solidna in lična. Naroča se: »Krekova knjižnica«, Ljubljana, Delavska zbornica. Stane broširan izvod 24 Din, vezan pa 34 Din. T. M.

Bridges T. C.: Na pomoč! — Grazia Deledda: **Novele.** Ljudska knjižnica, 33. zvezek. V Ljubljani, 1929. Založila Jugoslovanska knjigarna. Str. 301, cena 30 Din, vezana knjiga 42 Din.

Ljudska knjižnica nas je razveselila z novim, velezanimivim in od prve do zadnje strani enako napetim delom »Na pomoč!« Mlad radioamater zasliši neko jutro v svojem radiu klice: Na pomoč!, ki jih je pošiljal iz osrednje Brazilije svojemu stricu-profesorju pilot, ki je odšel tja iskat zadnje ostanke izumirajočega belega plemena Hula. Obvesti o vsem profesorja, nakar se po mnogih romantičnih ovirah podasta oba z manjšo družbo v Južno Ameriko ter prodirata po divje-romantični pokrajini med Indijanci, kačami, divjimi zvermi itd. po vodi, pragozdih in prerijah do glavnega mesta neznane naroda Hula, ki so ga pravkar oblegali divji Bastairi. Pot se jim s pomočjo stalnih zvez z radijem posreči in rešijo pilota in Hule skrajne stiske, nakar se vrnejo z bogatimi darovi nazaj na Angleško. Povest zgrabi bralca takoj pri prvih stavkih ter ga ne izpusti, dokler ni prebral zadnje vrste. Dodanih je pa temu glavnemu romanu še pet izredno ljubkih in umetniško izklesanih novel znamenite italijanske pisateljice Grazie Deledda. Vse nas

uvajajo v življenje preprostega sardinskega ljudstva ter so po svoji vsebini enako napete in zanimive po obliki, pa vredne njih pisateljice, nosilke Noblove nagrade.

Orožen: **Učbenik ruskega jezika.** V bogati zbirki žepnih slovarjev in učbenikov, ki jih izdaja Jugoslovanska knjigar- na — za to velekoristno in velevažno delo zasluži založba vso hvalo in priznanje — je pravkar izšel **Učbenik ruskega jezika**, ki ga je sestavil prof. J. Orožen.

Od nekdaj je bilo pri nas zanimanje za ruski jezik živahno — saj je Aškerc spesnil celo himno »Ruski jezik« (ki je natisnjena obenem z ruskim prevodom D. Verguna v »Učbeniku«) — in zlasti po vojni se je krog ljubiteljev ruskega jezika stalno širil in večal. Koliko je Slovencev, ki so živeli med Rusi! In koliko je Rusov, ki so živeli in še danes živje med nami — ki ostanejo tu pri nas bogve kako dolgo, morda za zmirom, eno z nami... Ti živi stiki med obema narodoma so zbudili pri nas nenavadno domačnost do ruskega jezika in veliko je število takih, ki se ga sploh nikdar niso sistematično učili, a ga za silo poznajo in govore.

Tem bo gotovo Orožnov »Učbenik« najbolj dobrodošel. Svoje znanje si bodo izpopolnili in utrdili, kajti »Učbenik« vsebuje v kratkem in jasnem pogledu vse važne slovnične, slogovne in druge podatke, ki so potrebni, da umeš z jezikom pravilno ravnati. Način, po katerem je Orožnov »Učbenik« sestavljen, je zelo

priladen, kajti brez mnorega teoretiziranja zagrabi avtor čim bolj praktično mogoče, skuša biti kratkočasen in je »Učbenik« pri vsem tem tako spretno sestavljen, vprav za slovenskega učenca ruskega jezika preračunan, da bi si boljše izvršbe tega dela ne mogli želeli.

S pridom bodo segali po tej knjižici premnogi, ki so jo že dolgo pogrešali; vsi tisti, ki so pri neštetihi prilikah rekli: »Ruščine se moram do dobra naučiti.« Knjižica bo pa gotovo vzpodbudila še marsikaterega drugega, da se posveti temu velikemu slovanskemu jeziku, ki nam je tako bližnji in čigar čar je nepopisen, kakor je nepopisna — ne toliko praktična, kot duševna vrednost njegova za vsakogar, ki se čuti Slovana.

Bradač - Pregelj, Slovensko-nemški slovar, obsegajoč 625 strani, vezan v platno za ceno Din 100, je izšel v založbi *Jugoslovanske knjigarne* v Ljubljani. Slovar je tako izpopolnjen z novimi slovenskimi in nemškimi izrazi, da ga priporočamo najpotebneje vsakemu, kdor ga potrebuje. In potrebuje ga marsikdo.

Jack London, Kralj alkohol je pri nas izdala v slovenskem prevodu Mohorjeva družba, v hrvatskem pa »Nolit« v Beogradu. »Nolit« izdaja tega avtobiografskega romana je izšla v sijajni opremi. Cena broširani knjigi je 30 Din, trdo vezani 35 Din, v celo platno vezani 50 Din. Ta roman naj čita vsakdo.

DELA VSKI SPORT.

Občni zbor I. delavskega kolesarskega osrednjega društva za Slovenijo s se- dežem v Mariboru se je vršil v nedeljo, dne 23. marca 1930, dopoldne v društvenem lokalu gostilne »Zlati konj«, Vetrinjska ulica v Mariboru, z običajnim dnevnim redom. Udeležba je bila za sedanje kritične čase povoljna. Od podružnic so bile po delegatih zastopane samo štiri in sicer: Moste: Stropnik, Trbovlje: Kosmač, Pragersko: Miklošič, Studenci: Rusl in Keršler, Podružnice Muta, Ptuj, Hrastnik, Zagorje in Beričovo niso poslale delegatov in tudi ne pismenih poročil.

Od zveze »Svoboda« je bil navzoč delegat Plešnar Matija.

Dolgoletni predsednik in častni predsednik Leopold Košuta je otvoril 33. letni

občni zbor ob 10. uri ter pozdravil navzoče in prisotnega policijskega zastopnika ter prečital običajen dnevni red.

Prečital se je zapisnik zadnjega ob- čnega zbora in brez ugovora odobril.

Predsedniško poročilo je podal pod- predsednik Wampl. Poročal je o glavnih obrisih delovanja društva v prošlem letu.

Redne seje so se vršile vsak mesec enkrat in še nekaj izrednih sej; klubovi večeri so se vršili vsak teden enkrat.

Tajniško poročilo je podal začasni tajnik Bučar, ki pa ni mogel nič točnega poročati, ker je bilo društvo vse leto v tajniški krizi vsled premostitve prvega in boleznj drugega tajnika.

Izvajal je, da kar se tiče dopisovanja in korespondiranja med »Svobodo« in

lastnimi podružnicami, se ni vporabilo dosti črnila in papirja ter upa, da bo naprej vsaj nekaj boljše, kakor pač bodo razmere dopuščale.

Blagajniški zaključek za leto 1929, ki je bil članom tudi s strojem pisan predložen, je bil odobren.

Na predlog preglednikov, ki sta poročala o pregledu računov in blagajne, je bil dan blagajniku in odboru absolutorij. Blagajnik Magdič se je nato zahvalil za zaupnico in apeliral na člane, da naj blagajno podpirajo in redno plačujejo članske prispevke.

Iz nadaljnjih poročil je sledilo, da je priredilo društvo v prejšnjem letu 21 izle-

katerega lahko črpa, ako ga prebere, vse delovanje drugih sorodnih in kulturnih društev.

Povdarja še posebej, da se list »Svoboda« ne krije iz lastnih dohodkov, ker ima še premalo število odjemalcev, četrtno stane samo malenkostno vsoto Din 12.— letno.

Za dirkalno sekcijo centrale sta poročala predsednik Wampl in Stolz.

Po sklepu in odobrenju nekaterih internih, od članov centrale stavljenih predlogov, se je prešlo k peti točki dnevnega reda: volitev odbora. Na predlog volilnega odbora so bili izvoljeni: Košuta Leopold, predsednik; Wampl Jakob, na-

Udeleženci občnega zbora osrednjega društva delavskih kolesarjev v Mariboru.

tov, med temi 2 izleta v Avstrijo, 4 dirke, 5 veselice in en družabni večer.

Društvo se je iz športnega ozira udeležilo s kolesi tudi dveh pogrebov, in sicer pri letalski nesreči v Mariboru pone-srečenega nemškega pilota Müllerja in dr. Šestana v Mariboru.

Sledilo je poročilo delegatov podružnic Moste, Trbovlje, Studenci in Pragersko. Ostale podružnice niso poslale niti delegatov niti poročil.

Delegat zveze »Svoboda« Plešnar pozdravi navzoče v imenu iste ter apelira na centralo kolesarjev in delegate podružnic, da naj delajo na to, da se boče v naprej v kolesarskih društvih bolj agilno delalo in stopilo v redni stik s centralo »Svobode« ter da naj bode vsak kolesar tudi naročen na list »Svoboda«, iz

mestnik; Bučar Alojz, t. č. tajnik; Grill Alojz, namestnik; Magdič Anton, blagajnik; Schnuderl Josip, namestnik; Kocbek Janko, Majcen Franc, Weletz Josip, pregledniki; Stolz Ivan in Job Andrej, skupinovodje; Polak Jakob, Pšeničnik Ivan, Kac Anton, kolopopravljači; Mesarič Albert in Kocbek Janko, rešilca; Majerič Anton in Aršič Jožef, rogarja; Polak Jakob, Wampl Jak., Novak Fric, signalisti. Odborniki: Žolger Jurij, Grill Karolina, Mesarič Albert, Haberl Pavla, Jaš Miha in Cenc N.

K zadnji točki dnevnega reda, slučajnosti, so se odobrili sledeči predlogi: Podružnica Studenci priredi dne 2. in 3. avgusta jubilejno veselico ustanovitve; radi tega naj se na te dni ne prirejajo kakšne druge prireditve.

Podružnice si lahko nabavijo kroje v obliki svitrov po svojem okusu, v sivi barvi, z društvenim znakom na prsih, ali pa z napisom »Del. kol. društvo« z imenom podružnice.

Sledil je razgovor o ustanovitvi kolesarskih sekcij, katerih je že »Svoboda« nekaj ustanovila, čeravno to ni v skladu s sklepom na konferenci v Celju, ki se je lansko leto vršila med centralama »Svobode« in del. kolesarskega osr. društva za Slovenijo.

K temu se je sklenilo, da rešijo to vprašanje centrale same med seboj.

H koncu je delegat »Svobode« še enkrat apeliral na navzoče za skupno in razumno sodelovanje športnega in kulturnega pokreta v prid vsemu delavstvu, nakar je predsednik Košuta z zahvalo za udeležbo in vztrajanje navzočih s končnim pozdravom zaključil občni zbor ob 12. uri in 30 minut.

Delav. kolesarsko osrednje društvo v Mariboru naznanja vsem svojim podružnicam in članom, da je član in dirkač Ledinek Fric dne 10. aprila t. l. izstopil iz del. koles. društva brez navedbe vzroka. Domnevamo, da je to storil radi tega, da lahko pristopi k drugemu kolesarskemu društvu, do katerega je kazal že daleč časa posebne simpatije.

Kongres »Priatelja Prirode« v Zagrebu. Letošnje velikonočne praznike so posvetili delavski turisti v Jugoslaviji svojemu društvu »Priatelj Prirode«, ki je na dvodnevnem zborovanju utrla nova pota temu idealnemu gibanju. V Jugoslaviji se je ustanovil »Priatelj prirode« najprej v Sarajevu, in sicer l. 1905. Danes šteje 2800 članov z 11 podružnicami, in sicer: 2 v Bosni (Sarajevo, Zenica), 2 v Sloveniji (Ljubljana, Maribor), 2 v Srbiji (Beograd, Ljeskovac), 1 v Dalmaciji, in sicer v Splitu, 4 na Hrvaškem (Zagreb, Sušak, Osijek in Koprivnica). Doslej je imelo društvo svoj sedež v Sarajevu. Društvo ima tudi svoj planinski dom ob Boračkem jezeru v Hercegovini. Društvo ima tudi precej gotovine. Najmočnejša in najagilnejša je sedaj zagrebška podružnica s 1200 člani. Ker je društvo precej narastlo, je bilo potrebno tudi izpremeniti njegovo organizacijo. Temu vprašanju je kongres posvetil največ časa in je končno sklenil sporazumno nekatere spremembe dosedanjih pravil. Bistvena sprememba je uvedba pododborov, tako, da tvorijo podružnice vsake banovine nekako samostojno upravno enoto. Tudi dravska banovina dobi svoj pododbor. Sedež društva se je preselil v Zagreb, ker je tam sedaj najmočnejša podružnica in ker leži bolj v centru države. Društvo je sklenilo, da vstopi v Savez Planinskih Društev v Jugoslaviji

in s tem tudi v asociacijo slovanskih turističnih društev. Enoglasno je sprejel kongres predlog centralnega odbora, da stopi društvo z »Naturfreundom« na Dunaju v stike, kakršni so po zakonu mogoči. Za društveno glasilo se je za Slovenijo priznalo »Svoboda«, za srbsko-hrvaški del pa »Snago« v Sarajevu. Debata je bila vseskozi stvarna. Poudarjalo se je visoke socijalne cilje društva, vzbujati med člani-delavci ljubezen do prirode, s tem jih odvaditi od brezplodnega pohajkovanja ob nedeljah ter pokazati važnost vzgoje krepkega telesa in zdravega uma.

Poleg delegatov je prišlo v Zagreb tudi precejšnje število turistov, ki so napravili v ponedeljek zjutraj ob krasnem vremenu izlet na Sljeme, 1037 m visok hrib pri Zagrebu. Prihodnji kongres se bo vršil l. 1931 na Boračkem jezeru v Hercegovini. Predsednik nove centrale je Majstorović iz Zagreba. Za Slovenijo sta člana centralne uprave dr. Tuma iz Ljubljane in Pelikan iz Maribora.

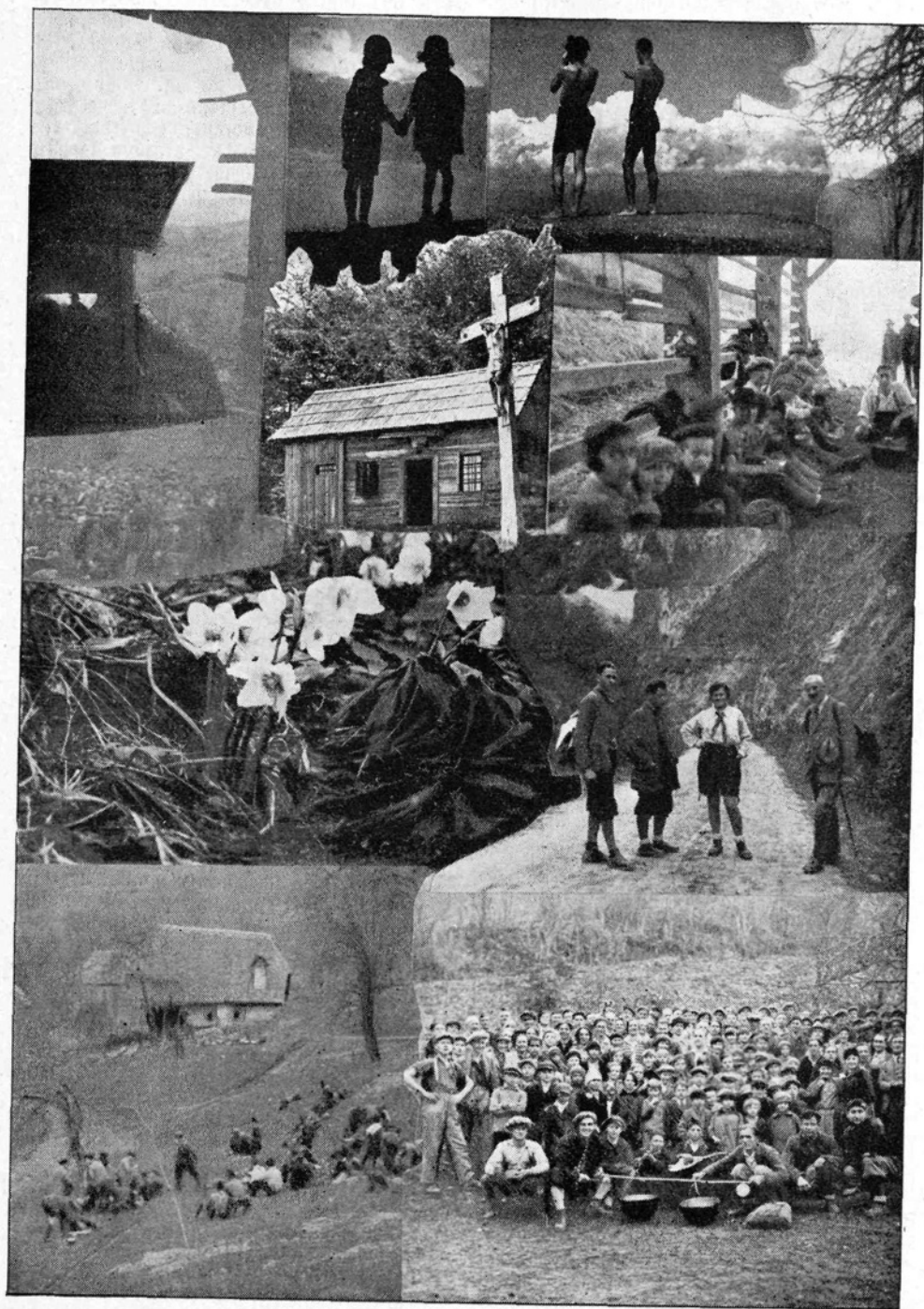
Nekaj o občnem zboru LNP.

(Opazovanja.)

Uvodoma nekaj v poznavanje razmer. Ljubljanski Nogometni Podsavez (LNP) je podzveza Jugoslovanskega Nogometnega Saveza (JNS) za Slovenijo in združuje danes 24 nogometnih klubov Slovenije, 18 meščanskih in 6 delavskih (Svoboda Ljubljana, Svoboda Maribor, Amateur Trbovlje, Olimp Celje, Grafika in Natakari Ljubljana). Ostali delavski klubi (Svoboda Jesenice, Hrastnik in Glince ter Doberna in Retje, Trboveljska kotlina) še od JNS niso priznani.

Za prvenstvo LNP in vlado v LNP se že dolgo borita glavna ljubljanska kluba: Ilirija in Primorje. Prva je vladala do lanskega leta, ali zapostavljanje manjših klubov in zlasti tkzv. »kapranje« igralcev ji je lani odvzelo večino. Niso si pustili dopasti manjši klubi, da bi bili le vzgajališča in preizkušne ustanove za igralce ter da bi jim po osnovnem pouku v nogometu vse boljše igralce odvzeli (kaprali) večji klubi na ta ali oni način. Zato so se protivili temu in se — da premagajo Ilirijo, ki je to gojila — postavili z delavskimi klubi na čelu na stran Primorja ter zmagali.

Po polletnem nekako strpnem življenju in sodelu pa je letos začela ilirijanska manjšina napadati in onemogočati delo v LNP. Z večino v Zvezi nogometnih sodnikov (ZNS) je začela po mili volji določati sodnike. N. pr. tekmo Ilirija—Svoboda sodi Ilirijan, tekmo Ilirija—Hermes sodi zopet Ilirijan itd. Bodi sodnik še tako objektivni (kar pa pri naših športno-političnih razmerah ni dejstvo), je tu že

Z izleta »Prijatelj Prirode« na Mrzlico.

naprej predsodek, da bo sodnik sodil oz. »drukalo« za svoj klub. Sledile so še razne afere in eno zadnjih (Dolinar-Dorčec-Lukežič), ki se je na seji LNP končala s hrupom, je izrabila ilirijanska manjšina in podala korporativno ostavko na svoja mesta v LNP in njegovih odsekih, da izzove krizo, ki naj bi ji dala — večino. Zahtevali so takoj izredni občni zbor, da se voli *cel nov odbor*. LNP je sklical rednega. Sledi pritožba Ilirijašev na JNS, ki pa je odklonjena. Vrší se občni zbor.

16. marca ob 20. uri v Delavski zbornici. Napetost velika.

Že par dni letanje, pisanje in lov za poverilnicami. Vsaka stranka šteje svoje. Kdo bo?

Delegat JNS dr. Hadži iz Novega Sada poziva na složnost in predlaga, naj vsaka skupina imenuje svojega zastopnika v odbor za pogajanje.

Dvigne se Jurij *Stanko* (Svoboda Ljubljana), ki naznani, da obstoja poleg skupin Primorja in Ilirije še *blok delavskih klubov* s 5 člani, ki zahteva tudi zastopnika. Začudenje.

Šepeta se... Vodja Ilirijanov Betteto nekaj protestira. Pa ga takoj nekdo opozori na njegov tkzv. »nemški blok«, ki ga je ustvarjal, da odvzame Primorju nekaj klubov... Pritajeno nasmihanje.

Dnevni red. Betteto govori. Vse se čudi, da se tu ne protivi *redni* skupščini, ko je vendar v Beogradu pri JNS njegova manjšina zahtevala *izredno*. Pa ni treba, saj je slišal namen odbora, da se voli že tu ves odbor *nov*.

Klubi se čitajo. Disk, Mura, Šoštani so tu, Slavije ni, Dobre ni, Korotana ni. Betteto že vé, da nima v rokah poverilnic prvih treh klubov, imel bi pa »Slavijino«. Pa vstane!

Protestira, da obstojajo ti prvo nasteti klubi, ker že baje nad dve leti niso igrali. Podsavez bi jih moral črtati. Slavija pa še obstoja zanj, ker se šele istega dne vrši občni zbor »Grafike«, na katerem bi se izvršila fuzija z njo.

Zastopnik SK Diska vstane in pravi: Pred pol ure, ko sem prišel v Ljubljano, je zahteval g. Betteto od mene našo poverilnico za svojo skupino. Odklonil sem mu izročitev, ker sem tu sam navzoč in bom postopal po navodilih kluba. Rado veden sem, kaj bi bilo, ako bi poverilnico izročil... Smeh in začudenje nad dvojno mero...

Zastopnik LNP: Ne moremo zato, ako je »Slavija« naznanila policiji svojo likvidacijo. Nad višjo silo ni pomoči. Ako se kdo sam črta, ni treba črtanja niti iz Beograda (JNS) niti z Ljubljane (LNP). Onega, ki ga ni, se ne da zastopati.

Kralj: Protestiram proti nepotrditvi SK Doberna, ki je izpolnila že vse predpise za vstop v JNS.

Betteto: Pridružujem se za SK Korotan. Z njim je enako.

Dr. Hadži: Žal je s prenosom JNS iz Zagreba v Beograd zaostalo delo in SK Doberne nismo mogli še potrditi. Zgodi se to takoj.

Zastopnik LNP: G. Betteto ve dobro, da je odigral SK Korotan šele tri dni pred skupščino svojo drugo poizkusno tekmo in čudim se njegovi netaktnosti, da kot star športnik pogreva že v naprej izgubljene stvari.

Glasovanje. Verifikacijska komisija. Zahteva se pariteto. Odklonjeno in s 13 proti 11 glasovom je sprejet predlog Primorjanov. Prvo bojno glasovanje. Usoda je odločena.

Vrnitev komisije. Stanko poroča, da je potrjenih 24 glasovnic. Betteto protestira radi Mure, Diska in Šoštanja ter Slavije. Enotno za svoj »blok« izjavlja, da zapuša skupščino in si pridruže pravico do pritožbe. Strumno ž njim odhajajo tudi zastopniki ostalih 10 klubov, med njimi žal tudi delavskega SK Grafika, ki je sploh igrala posebno vlogo. Pomilovanje...

Dr. Hadži (Novi Sad) izjavlja z začudenjem:

»Spak, večina je večina!«

Manjšino tvorijo: Ilirija, Hermes, Jadrán, Reka, Grafika, Slovan (Ljubljana), Celje (Celje), Rapid, Maribor (Maribor), Ptuj (Ptuj) in Elan (Novo mesto).

Nadaljnji potek je bil miren in nagel. Po poročilih in absolutoriju so prišle volitve. Na predlog Stanka so bili izvoljeni: Predsednik Ribaf Milan (Primorje), podpredsednik I. Jurij Stanko (Svoboda Ljubljana), podpredsednik II. inž. Debelak (Pr.), tajnik I. Kuret Mario (Pr.), tajnik II. Kovač Pavel (Svob.), blagajnik Šetina (Pr.); odbor: Novak (Krakovo), Vospernik (Natakar), Marinič (Železničarji Maribor), Bostič (Amater Trbovlje), Kralj (Sv.), Buljevič (Pr.), Dorčec (Slovan), Betteto (Ilirija), Kemperle (Grafika), Logar (Kr.), Malovrh (Sv.) in inž. Kuljiš (Pr.); revizija: Sancin (Pr.), Vičič (Sv.) in inž. Wolf (Pr.). Torei od 21 zastopnikov 7 iz delavskega bloka in 1 del. zastopnik iz opozicije.

»Športni list«, objektivni?! Izpušča iz poročila vse, kar je bilo v slabo Bettetu. Navaja neresnične stvari (Korotan).

Pravi, da ima sedem klubov 18 zastopnikov, 11 klubov 2. Ako že hoče — bilo je odvisno od dobre volje, da je sploh kdo od opozicije — ima 13 klubov 18, 11 klubov 3, ali po njegovem 7 klubov — 18, 3 klubi 3.

*

SK Grafika in njen občni zbor istega dne kot skupščina LNP sta pa posebno poglavje. — Prihodnjič še kaj.

Opazovalec.

Delavski plavalno-veslaški klub v Beogradu uspeva — dasi šele nedavno osnovan — dobro. Že doslej so člani nabrali iz lastnih prispevkov toliko sredstev, da so si nabavili čoln — sandolino. To delo mi pozdravljamo in mu želimo uspeha. Po Centrali za Radniško Vaspitanje je zaprosil klub tudi za prostor na obali Save, kjer bi mogel postaviti kabine za svoje člane.

Sarajevski »Prijatelji prirode«. Dne 21. februarja t. l. se je vršil občni zbor sarajevske podružnice »Prijateljev prirode« v »Radniškem domu«. Vsa poročila so bila sprejeta z zadovoljstvom na znanje, ker je društvo v lanskem letu lepo napredovalo. Poročilo o projektiranem delu za razširitev koče na Boračkem jezeru je bilo sprejeto in so bile v tem pogledu dane direktive za nadaljnje delo. 25 letnica društva se bo proslavila 8. in 9. junija t. l., v katero svrho je bil sestavljen posebni odbor. Pred kongresom zveze, ki se je vršil 20. in 21. aprila t. l. v Zagrebu, se je vršil izredni občni zbor, ki je razpravljal o vprašanjih, ki so bila v zvezi z dnevnim redom kongresa. V novo upravo so bili izvoljeni sodrugi: predsednik A. Južnič, podpredsednik Lj. Vičić, tajnik I. A. Albrecht, tajnik II. R. Žemva, blagajnik I. V. Milovan, blagajnik II. J. Šubić, odbornika M. Cigić in Ozmo, arhivar A. Tončić, načelnik sekcije vodnikov K. Volf, načelnik foto-sekcije S. Novotni, nadzorstvo: A. Šarenkapa, S. Curl in S. Bratić.

Sarajevska fotoamater. sekcija »Prijatelja prirode« združuje lepo število fotoamaterjev. Njih delo bo v veliko korist podružnici in delavskim kulturnim društvom. Kaj pa pri nas? Saj imamo vendar celo vrsto članov fotoamaterjev!

Iz delavskega sportnega gibanja v Jugoslaviji.

Ljubljana. 19. III.: Villacher Sport-Verein (Villach) : Svoboda 1 : 1 (1 : 1).

Lep uspeh ljubljanske »Svobode«, ki ji je uspelo revanžirati se za lanski poraz v Villachu (8 : 0)! Igralci dobri, ali

ko bi bilo več skupnosti, bi bila mogoča zmaga.

Svoboda rez. : Grafika 3 : 0 p. f. Vsled nemarnosti Grafike si je rezerva Svobode že drugič priborila pokal Saveza graf. radnika.

23. III.: Ilirija : Svoboda 7 : 0 (4 : 0). Tekma, ki bi zaslužila študijo slovenskih športnih razmer. Sodnik, član sodelujočega moštva »Ilirije« (kje si to še videl na svetu!?) na vso moč pristranski in izzove s svojimi odločitvami — proteste in dejanske spopade. Svobodaši bi morali na vsak način vedno in povsod opuščati surovo igro, kar tu niso storili! — in posledica rezultat in teden dni napadov »Slovenca«, ozir. »Ilirije« na »Svobodo« in delavski šport! Tekma, ki ni bila ne eni ne drugi strani v čast, je bila na protest »Svobode« razveljavljena.

Ilirija rez. : Svoboda rez. 6 : 0 (4 : 0). Grafika : Krakovo 3 : 0 (2 : 0).

30. III.: Primorje : Svoboda 4 : 1 (2 : 0). Tekma proti lanskemu prvaku. Zadovoljivo, dasi prav lahko boljše. — Primorje rez. : Svoboda rez. 4 : 1 (1 : 1).

6. IV.: Hermes : Svoboda 2 : 1 (0 : 0). Svoboda, ki svojega nasprotnika prav lahko ob večji odločnosti porazila, vendar je rakrana Svobode dejstvo, da je v prijateljskih in pokalnih tekmah dobra, v prvenstvenih slaba. Odbora in kapitana moštva dolžnost bi bili, da najdeta vzrok temu.

Hermes rez. : Svoboda rez. 4 : 3 (3 : 1).

13. IV.: Svoboda rez. : Korotan 1 : 1. Grafika : Reka 5 : 1.

Svoboda je danes, vpoštevaje tudi razveljavljeno tekmo z Ilirijo, na predzadnjem mestu I. razreda z 2 točkama in goldiferenco 10 : 33, pred Jadranom z nobeno točko in 9 : 30 goldiferenco. Z Jadranom in Ilirijo bo tekme še odigrala!

Jesenice: Svoboda : Bratstvo 5 : 3. Lepa zmaga Svobode.

Trbovlje: 16. III.: Amateur : Trbovlje 4 : 0 (2 : 0). Lepa zmaga prvega moštva, ki je postal prvak Trbovelj.

30. III.: Amateur : S. K. Celje 3 : 4 (3 : 2). V zadnjih 20 minutah zmagonosni goli!

S. K. Amateur rez. : S. K. Doberna 3 : 2. SK Amateur jun. : SK Retje 3 : 3.

Celje: 6. IV.: Celje : Amateur (Trbovlje) 6 : 1 (2 : 0).

13. IV.: SK Železničar (Maribor) : Olimp 10 : 1 (3 : 1).

Maribor: 23. III.: Rapid : Svoboda 13 : 0 (2 : 0). Lep uspeh!

6. IV.: Maribor : Svoboda 11 : 0 (4 : 0). Zopet nazaj?!

Zagreb: 23. III.: Železničar : Croatia 4 : 0 (1 : 0).

30. III.: Viktorija : Železničar 1 : 1 (1 : 1).

Mesarji : Trn 1 : 1.

Ilirija : Grafičar 3 : 1.

Ferarija : Pekarski 5 : 1.

6. IV.: Hašk : Železničar 5 : 1 (2 : 1).

13. IV.: Grafičar : Derby 1 : 1.

Grič : Tipografija 3 : 2.

Osijek: 23. III.: Hajduk : Železničar 2 : 0 (2 : 0).

Vinkovci: 16. III.: RSK Sloga : SK Cibalijski 2 : 0.

Novi Sad: 23. III.: Mačva : Radnički 5 : 2 (2 : 2).

30. III.: Radnički : T. T. C. (Teme- rin) 4 : 0 (2 : 0).

Vel. Bečkerek: 30. III.: ŽSK Radnički : ŽSK 1 : 0 (0 : 0).

23. III.: Radnički : Orao 6 : 3 (4 : 1).

Subotica: 30. III.: F. M. T. C. : Žak 1 : 1 (1 : 0).

Beograd: 23. III.: BSK : Grafičar 8 : 1 (2 : 0).

BSK rez. : Grafičar rez. 3 : 1 (2 : 0).

BSK jun. : Grafičar jun. 4 : 1.

30. III.: Jugoslavija : Grafičar 4 : 0 (3 : 0).

Jugoslavija rez. : Grafičar rez. 8 : 1.

Jugoslavija jun. : Grafičar jun. 6 : 0.

Bos. Petrovac: 9. II. RNSK Borac (Drvar) : RSK Petrovac 2 : 1 (0 : 0).

Sarajevo: 10. III.: Slavija : Željezničari 7 : 0.

23. II.: Hajduk : Željezničari 6 : 3. Po odhodu 10 dobrih igralcev se je klub zopet ojačil.

17. III.: Sašk : Željezničari 5 : 2.

23. III.: Hajduk : Borac 2 : 1.

30. III.: Hajduk : Sašk 1 : 1.

Slavija : Željezničari 1 : 0.

Slavija : Hajduk 2 : 1 (1 : 1).

Te tri tekme so bile cup-tekme za franc. poplavljenice.

PO SVETU.

Delovanje centrale za delavsko izobrazbo v Avstriji.

Omenjena centrala je v aprilski številki svojega glasila »Bildungsarbeit« objavila poročilo o svojem delovanju v preteklem 1929. letu. Svoje poročilo začinja s sledečim uvodom:

Moderna delavska izobrazba ni noben samostojen zgodovinski pojav, temveč je zvezan z usodo prebujajočega se in vedno krepkejšega delavstva... Avstrijsko delavsko izobraževalno gibanje se s tem priznava za člen in del celotnega gibanja delavstva v tej državi. — Ta načela, izrečena na konferenci te centrale 1. 1928., so dokazala svojo pravilnost že v prvem letu po njihovem sprejemu.

Predavanj je priredila v 1929. l. 4864. Ta predavanja je opravilo 450 predavateljev, s katerimi razpolaga centrala na Dunaju. Največ predavanj je bilo v mesecu novembru (559) in marcu (558), najmanj v juliju (136). Po *snovi* je 33 predavanj obravnavalo nauke socializma, 89 narodno gospodarstvo, 43 zgodovino, 38 delavsko gibanje, 37 strokovno in socialno politiko, 25 dnevnio politiko, 7 občinsko politiko, 14 cerkev in vero, 60 kulturna vprašanja, 17 literaturo, 11 naravoslovje in tehniko, 25 zdravstvo.

Ciklusov predavanj (t. j. cela zao- krožena vrsta več predavanj o isti sno- vi) se je vršilo 79 s 335 predavanji.

Vršilo se je 120 delavskih šol s 1021 šolskimi večeri; od tega so bile samo na Dunaju 104 šole.

Za *ženske* je centrala organizirala 83 šol, tečajev in ciklusov predavanj.

Za *mladino* je bilo 84 šol in ciklusov predavanj.

Za *strokovne* in *obratne zaupnike* je organizirala centrala 66 šol in ciklusov predavanj.

Razen tega je bilo 7 *govorniških* te- čajev, 4 za *knjižničarje* itd.

Šesti tečaj *politične šole* na Dunaju je trajal od 5. nov. 1928 do 28. junija 1929. Pouk se je vršil *trikrat tedensko*. Učitelji v tej šoli so bili: Benedikt *Kautsky* (sin Karla Kautskega), Siegmund *Kunfi*, Adolf *Schäff*, Ludwig *Neumann* in Otto *König*. Učencev je bilo 79, od teh 19 žensk.

Osred. strokovničarska šola na Du- naju je trajala od 28. sept. do 14. junija. Pouk je trajal tri ure na teden. Učitelji: Benedikt *Kautsky*, Richard *Wagner*, Jo- hann *Svitanič*, Hermann *Heindl*, *Stern*, *Straas*. Učencev je bilo 83 — mlajši stro- kovni funkcionarji.

Centralni tečaj za literarno zgodovi- no in za *glasbeno* ter *likovno umetnost* je imel 42 učencev in je obsegal 86 učnih ur. *Znanstvenih ekskurzij in izletov* po Avstriji se v inozemstvo je bilo 1742!

Skioptičnih predavanj je izposodila centrala 2044. *Filmov* je izposodila 1561.

Vsega tega ne zmoremo mi. Pomislite samo, da ima Dunaj 450 predavateljev, a mi?! Vendar bi tudi pri nas mnogo več napravili, če bi že prišlo nekoč do sporazuma s strokovnimi organizacijami o izobraževalnem delu.

Belgijska socialistična mladina.

Da bi bil prikaz, ki Vam ga hočem podati o gibanju socialistične delavske mladine, popolnejši in jasnejši, navajam predvsem nekaj podatkov iz njegove zgodovine.

Najprej je bila ustanovljena Federacija socialistične mladine (Fédération nationale des Jeunes gardes socialistes). Ta se je posvetila le duševni in razumski vzgoji, organizirala je politično propagando in pripravljala mladino za politično delovanje.

Njej se je kmalu pridružila Telesna federacija (Fédération nationale de gymnastique), ki je skrbela predvsem za telesno vzgojo delovnega ljudstva v industrijskih podjetjih, rudnikih in delavnicah. Razen tega si je stavila za nalogo pridobivati v čim najširših plasteh in čim najbolj intenzivno mladino za socializem.

Končno se je pridružila tema dvema glavnima panogama v obliki državnih zvez še tretja Federacija ljudskih otrok (Fédération des Enfants du peuple), ki je osredotočila svoje delovanje izključno na otroke, nudeč jim primerno zabavo s zabavnimi uredili, predavanji, izleti, s petjem itd.

Zveza mladine je imela za svoje glasilo propagandni list »La Jeunesse c'est l'Avenir« (V mladini je bodočnost) in telovadci svoj list »L'Espoir« (Nada).

Prišla je vojna in je izenačila z zemljo vse organizacije.

Vendar je takoj 1. 1919 oživel delovanje na vseh straneh v starih organizacijskih oblikah, edino še z odkritim hoteljem za sporazumom in skupnim nastopom. Zvezne slavnosti v Seraing 1. 1921 so pokazale, kaj more uresničiti disciplinirana mladina, prežeta od idealov in zvesta svoji stranki.

Glavni tajnik belgijske delavske stranke, Van Rossbroeck, je bil med prvimi, ki so razumeli, da se odvarja tu ogromno polje delovanja z nepreglednimi posledicami, ako bo delovanje Zveze za telesno in duševno vzgojo mladine (Fédération Nationale d'Education Physique et Morale) osredotočeno, ojačeno in poglobljeno. S svojimi velikimi organizatoričnimi zmožnostmi je začel delo in posrečilo se mu je najti smernice za razpravo o koncentraciji celotne socialistične mladine v Belgiji. Ustanovil se je študijski odsek, v

katerega so poslali svoje zastopnike: izvrševalni odbor, vse velike organizacije, ki delujejo skupno s stranko, in vse obstoječe državne Federacije, vštevši Zvezo ljudskih otrok iz brabantske provincije. Ta delovni odbor, sestavljen iz izkušenih in cilja se zavedajočih mož, je imel težko nalogo; treba je bilo graditi, a ne rušiti, uporabiti vso mogočo diplomacijo, da se omeje spori in nesporazumljenja, ki so tako nevarna za enotnost gibanja. Končno je bila 1. 1925 definitivno ustanovljena nova organizacija Mladinska centrala (La Centrale des Jeunes), katere uradi so v Bruslju, rue Haute 28.

Prišla je doba resnega dela, nova tvorba je zahtevala nekaj radikalnih sprememb: bivša telesnovzgojna zveza se je razdelila po tehnični plati v nekaj strokovnih zvez, s čimer je bilo omogočeno delovanje razširiti in poglobiti. Administrativna (upravna) organizacija se je osredotočila in tako tudi ojačila. Organizacijska mreža zgleda nekako tako-le: Temelj tvori Osrednji odbor, iz katerega izhajajo na eni strani razne tehnične veje in na drugi strani pa upravni in organizacijski sestavni deli. To delovanje ima torej kot središče upravni odbor, ki je sestavljen iz precejšnjega števila delegatov stranke, strokovnega gibanja, združne centrale, zveze podpornih društev in centrale delavske vzgoje. Razen tega so člani še odgovorni delegatje tehničnih zvez (za vsako eden), in končno pošiljajo tudi provincijalni (okrožni) upravni sestavni deli po enega delegata. V celoti tvorijo ti odposlanci nekaj ožji zbor, ki se briga za vse upravno življenje in za poglobitev propagande. Pisarniške posle vrše trije stalni uradniki, od katerih imata dva naziv tajnika. Celotna organizacija je torej centralizirana in tudi delovanje je vsled tega že nekaj let intenzivnejše in ima boljše uspehe.

Vsako leto se sestaja konferenca upravnih funkcionarjev, ki se peča s finančnimi in upravnimi vprašanji, kajti vse prispevke dobiva edino-le skupna blagajna. Tehnično samostojne zveze imajo dolžnost preskrbeti predvsem zadostna sredstva za centralo, katere uradniki so pravzaprav. Upravna centrala nadzoruje gospodarstvo posameznih zvez, ki morajo živeti izključno iz lastnih prispevkov. Vendar podpirajo močnejše zveze po dogovoru s centralo šibkeje. Kakor je razvidno, je celotni sistem zelo prožen in enostaven. Baš tej prožnosti je treba pripisati, da njegova uvedba ni bila združena z velikimi težkočami.

Z osredotočenjem vseh sil in poglobitvijo duha solidarnosti se je posrečilo

ČITAJTE „DELAVSKO POLITIKO“

NAROČA SE
MARIBOR
POSTNI PREDAL 22

Mladinski centrali, da je s sodelovanjem belgijske socialistične stranke, katere najmlajši sestavni del tvori, zorganizirala nepozabne propagandne dne 4., 5. in 6. avgusta 1928 v Bruslju, ki so opozorili belgijske reakcionarje, podpirane od Zveze industrijcev, da belgijska delavska mladina živi, raste in ostala zvesta socialističnemu idealu.

Priredil Cv. K.

X. mednarodna zadružna šola na Dunaju se vrši od 16. do 23. avgusta 1930 s sledečim učnim načrtom: Avstrijsko združništvo I., Konzumno združništvo v Združenih državah, Razvoj združništva v SSSR., Rocijska zadružna načela, Mednarodno zadružno gibanje, Zadružna vzgoja in propaganda v USA., Avstrijsko zadrugarstvo II. — Poleg šole bo še mnogo ogledov zadružnih podjetij: Konzumne zadruge Wien »Stafe«, tvornice čevljev »Soča« v Brunnu am Gebirge itd. Stroški so predvideni na 4 pfunte šterlingov tedensko in poleg tega 10 šilingov vpisnine. Brez prenočišča in prehrane pa stane prispevek za predavanja in izlete 1.10 pf. šterl. (30 RM). Priglasiti se je do 1. junija t. l. Šole so bile doslej v Baslu 1921, Bruselj 1922, Paris 1923, Gent 1924, Elsinore (Danska) 1925, Manchester 1926, Stockholm 1927, Hamburg 1928 in v Haagu 1929.

Mednarodni zadružni kongres na Dunaju. V drugi polovici avgusta t. l. se bodo vršile na Dunaju velike prireditve Mednarodne zadružne zveze v Londonu, ki združuje 55 milijonov zadrugarjev iz 40 držav vsega sveta. 3 dni se vrši kongres, ki bo razpravljajal zlasti o načelih rocijskih pionirjev, o kupovanju za gotovino in o mednarodni gospodarski politiki. Svoje konference bodo imeli še Mednarodna zadružna ženska gilda, Mednarodna zadružna banka, Mednarodna zadružna velenakupna družba, Mednarodna zadružna zavarovalnica in vršila se bo konferenca zadružnih urednikov. Tudi Mednarodna zadružna letna šola se bo vršila. Zveza gospodarskih zadrug v Jugoslaviji v Ljubljani bo priredila na Dunaj izlet zadrugarjev.

K našim slikam.

Odtis *Kosovega* kipa priobčujemo po njegovi zbirki, izšli v »Umetniški Matici«. (Glej tozadevni članek!) — Fotomontaža je pa sestavljena iz raznih slik, narejenih ob izletu na Mrzlico: vidite kočjo na Mrzlici s križem pred njo, vso skupino izletnikov, otroke, dr. Tumaj

z manjšo skupino, telohe itd. Ali Vas bo navdušila ta zbirka slik za družabne izlete v naravo?!

LISTNICA UREDNIŠTVA.

Ta številka je dvojna: za maj in junij. Prihodnja številka bo izšla začetkom julija. Rokopise za prihodnjo številko je treba poslati najkasneje **do 15. junija**.

To številko smo napolnili predvsem z obravnavami o zboljšanju kulturnega dela v celotnem delavskem gibanju — vsem članom in zaupnikom v temeljito razmišljanje in vzpodbudo za praktično delo.

H. Cunowa razprava o izvoru vere je končana z današnjo številko. V prihodnji številki pričnemo objavljati izredno zanimivo razpravo o veri in morali.

Uredništvo.

PREKLIC.

Podpisani izjavljam, da ni resnica, kar sem govoril o tajniku D. K. D. B. g. Francu Letnarju. To obžalujem in se mu zahvaljujem, da je odstopil od tožbe.

Marko Dimic,

Podgora, p. Dol pri Ljubljani.

Prava KOLINSKA CIKORIJA!

Vsak „Svobodaš“ in „Svobodašca“

če sta zavedna, morata biti člana Cankarjeve družbe. Vsak „Svobodaš“ in „Svobodašca“, če jima je kaj do izobrazbe in če se zavedata pomena Cankarjeve družbe, sta ne samo člana, nego pridobita še druge.

POVERJENIKI

Cankarjeve družbe

že pridno pošiljajo izpolnjene letake in članarino.

To je znak, da bo Cankar. družba

štela letos še več članov, kakor lani. Ti, funkcionar podružnice „Svoboda“, ali vplivaš na člane podružnice dovolj odločno, da postanejo člani?

Podružnica „SVOBODE“,

v kateri si Ti funkcionar, šteje lepo število članov. Ali si poskrbel, da bodo tudi vsi člani Cankarjeve družbe?

A Vi, članice in člani „Svobode“!

Ne prenehajte prigovarjati tistim, ki se še obotavljajo in se še ne zavedajo, da je knjiga najzvestejši prijatelj in učitelj, da se na vsak način včlanijo.

Vaša volja, Vaša odločnost in Vaša zavednost

je tista moč, ki nabira člane in ki doseže, da je vsak delavec in delavka član Cankarjeve družbe, ako zastavite svojo besedo.

Čas hiti!

Hlito nabirajte in obračunavajte bloke, da damo knjige v tisk!

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. Telefon šte. 31-33

najstarejša
v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za
petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise,
v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz
inozemstva v najkrajšem
času.

Delavskim knjižnicam nudi pri večjem naročilu znaten popust.

Razmnoževalne aparate: **Original Opalograph**, naj-
boljši razmnoževalec posebno za note, risbe i. t. d.
Jamčim za brezhibno delovanje.

Pisarniške potreščine, strojepisni, oglejni, indigo, sesalni
papir. Zvitki za računske stroje in blagajne.

Pisalni stroji: **Stoewer veliki in srednji, Under-
wood**. Rabljeni, dobroohranjeni stroji.

Lastna specialna popravilnica za pisalne, računske in
šivalne stroje!

Točna postrežba! Cene nizke! Cenike brezplačno!

LUD. BARAGA - LJUBLJANA

Šelenburgova ulica 6. Telefon šte. 2980.

Splošno kreditno društvo

r. z. z o. z.

v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 13

sprejema hranilne vloge od 1 Din naprej
in obrestuje najugodneje.

V načelstvu in nadzorstvu zgolj zastopniki
strokovnih in gospodarskih organizacij.

Zadružna založba

v Ljubljani

Miklošičeva cesta 13

priporoča svojo bogato zalogo knjig, zlasti: Železno peto, Golgota, Povesti L. Kuharja, Idejne predhodnike socializma, Karl Marx, V Ameriko, O zgodovini del. gibanja na Slovenskem.

Knjigoveznica

Ljudske tiskarne

veže knjige, brošure, koledarje itd.
po najnižji ceni.

Zadružna banka

v Ljubljani, Miklošičeva c. 13

se priporoča za vse denarne posle (devize, valute) za vsa denarna nakazila v tujino, za naložbe gotovine, za nakup in prodajo vrednostnih papirjev, srečk — — itd. itd. — —

Najboljši in najcenejši slovenski mesečnik je delavska kulturna revija

„SVOBODA“

Letna naročnina stane komaj Din 36—, letno izide 12 števil z obsegom po približno 32 strani in z najraznovrstnejšo zanimivo vsebino.

Tekmujte v nabiranju naročnikov!

Slovenska Narodna Podporna Jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodelna zadruga v

Severni Ameriki.

Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezen, poškodbe itd. — Posluje v Zedinjenih državah, Kanadi in Mehiki. — Ima približno 63.000 članov v obeh oddelkih in blizu 650 podružnic po raznih krajih Amerike.

■ *Premoženje nad 4.000.000 dolarjev.* ■

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S.N.P.J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill